

Leo Tolstoj
Fædrelandskærlighed

På Dansk

ved

André Lütken¹

København

Andr. Schous Forlag²

1894

Udgiverens forord

Andreas Schous forlag udgav i årene efter 1888 en række af den verdensberømte russiske pacifistiske forfatter Leo Tolstojs (1828-1910) værker i dansk oversættelse. Det var hovedsagelig religiøse og pacifistiske værker der for lidt mere end hundrede år siden blev forelagt for læserne.

Lehmann & Stage publicerede romanerne og forlagene deltes om biografierne.

Andr. Schous forlagets Leo Tolstoj udgaver er i dag meget sjældne, og størrelsen af deres oplag kendes ikke. De indbundne bøger kostede mellem to og tre kr. stykket i årene 1888-1893. En ugeløn dengang for en faglært arbejder var på 15 til 25 kr.

Senere er det stort set kun Tolstojs noveller og romaner der har haft de danske forlags interesser. Og bortset fra enkelte artikler i fredsblade, er Tolstojs samfundskritiske værker gået i glemmebogen i Danmark.

Hvis man har interesse i at analysere samfundsforhold, herunder magtstrukturer, skal Tolstoj altså genopdages, hvilket nemmest kan ske ved enten at låne de meget sjældne bøger på biblioteket, læse den omfattende digitaliserede engelsksprogede Tolstoj-litteratur på Internettet eller ved en genudgivelse af de danske udgaver.

1 Rejselysten dansk forfatter og oversætter 1843-1916. Lütken oversatte en stor del af Leo Tolstojs samfundskritiske og pacifistiske værker til dansk fra russisk.

2 Forlagsboghandler, Ferdinand Andreas Valdemar Schou (1829 - 1889). I 1857 overtager han Wøldikes boghandel og omdøber den til Andr. Schous Forlag. 1. januar 1889, overdrager han forlaget til Thorvald Christian Kapel og Jacob Henrik Mansa. Forlaget føres dog videre. I 1891 udtræder Mansa, og Schous søn Christian Schou træder ind i stedet, og navnet føres videre indtil forlaget i 1909 indgår i J. L. Lybechers Forlag.

Kilde: Andreas Schous Forlag 1857 - 1909, Jules Verne: 1872 - 1889.
<http://www.jules-verne.dk/detaljerschou.html>

Tolstoj starter, ukendt for de fleste danskere, dette skrift som en stor satiriker, der beskriver karnevallet i den franske havenby Toulon i sommeren 1892. Datidens massemediers omfattende dækning af det russiske flådebesøg skaber en nationalistisk massepsykose i både Frankrig og i Rusland. En massepsykose der er okestreret af magthaverne, for bag politikernes og officerernes skåltaler om deres landes fortræffeligheder og fredens velsignelse gemmer der sig Triplealliancen og det franske ønske om en revancekrig med Tyskland efter nederlaget i den fransk-tyske krig 1870-1871.

Tolstoj foresætter med at beskrive den fædrelandske massepsykose som en sindssygdom, hvor magthavere der er under pres fra oppositionen, bevarer sin magt ved at dele lidt ud af den til akademikere, embedsstanden, gejstligheden, og ikke mindst massemedierne, bevarer kontrollen over masserne, netop fordi bedsteborgerne lever af at levere modydelser til magthaverne. De fleste arbejdere interesserer sig ikke for politik og slet ikke for international politik, skriver Tolstoj. De har problemer nok med at betale af på huset, uddannelsen osv. til at de har overskud til at beskæftige sig med disse emner. Underklassen, der gennem en hæftig beskatning, bedrages derved og betaler gildet, fordummes med underholdning, musik, rusmidler og fædrelandskærlighed.

Når der så i medierne slås på tromme for en ny krig, ligegyldig hvilket påskud der bruges, strømmer alle til fanerne, fordi de kan se netop deres fortjeneste ved at deltage i krigen.

Skulle nogle få utilpassede formaste sig til at protestere over bedragerierne, besidder magthaverne altid militær, efterretningstjenester og politi til at slå ned på dem der forstyrer den offentlige ro og orden.

For Tolstoj var der kun én brubar løsning, hvis man ville ændre det bestående samfund til et nyt og bedre: Ikkesamarbejde med magthaverne og deres militarisme; én social etik eller samfundsmoral for alle, hvis samvittighed bød dem ikke at slå ihjel.

I det følgende er retskrivningen lettere moderniseret.
Noteapparatet i bogen er moderniseret og udbygget.
Originale noter er markeret med store tal.

Holger Terp, oktober 2007.

Forfatterens Forord.

De fransk-russiske Festligheder, der i Oktober forrige År blev afholdte i Frankrig, gjorde på mig, og vistnok på mange andre, til at begynde med et komisk Indtryk, dette antog derefter en ubestemmelig Form men endte med at vige Pladsen for en ligefrem Følelse af Uvilje. Det var oprindeligt min Hensigt at gengive disse forskellige Stemninger i en kort Bladartikel, men efterhånden, som jeg har tænkt nærmere over Årsagerne til og Betydningen af disse ejendommelige Tildragelser, er jeg kommen til at anstille Betragtninger, som jeg nu her vil forelægge Læseren.

Russerne og Franskmændene har kendt hinanden i adskillige Århundreder; undertiden var Forholdet mellem dem venskabeligt, men ulykkeligvis har deres Regeringer kun alt for ofte ladet dem bekrige hinanden³.

Pludselig er der dog hændet noget ganske ejendommeligt; den Omstændighed, at en fransk Eskadre i 1891⁴ indtraf til Kronstadt, og at dens Officerer efter at være gåede i Land fik Lejlighed til at drikke og spise meget, alt imens der blev holdt løgnagtige og dumme Taler, og den Omstændighed, at en russisk Eskadre i 1893 indtraf til Tou-lon, og at dens Officerer efter at være komne til Paris fik Lejlighed til at drikke og spi-se meget, alt imens der blev holdt endnu mere løgnagtige og dumme Taler - disse to Omstændigheder i Forening har haft til Følge, at ikke alene de, der havde været med til at drikke, spise og holde Taler, men også de, der havde været til Stede som Til-skuere ved disse Fester, ja endogså alle de mange, der ikke havde været til Stede ved dem men kun havde hørt eller læst derom, kort sagt adskillige Millioner Russere og Franskmænd, pludselig kom på den Tanke, at de holdt forskrækkelig meget af hverandre, at alle Russerne forguede alle Franskmænd, og at alle Franskmænd forguede alle Russere.

I Oktober forrige År gav disse Følelser sig tilkende i Frankrig på en aldeles uventet Måde.

Jeg skal nu give en Beskrivelse af de russiske Søfolks Ankomst til Toulon; jeg benytter hertil Bladet Sielski vjestnik, der har bragt et Uddrag af Pressens Meddelelser.

"Da de russiske og franske Skibe mødtes, tordnede Kanonerne, og der lød begejstrede Hurraråb: Leve Rusland! Leve Frankrig!" "Talrige Musikkorps, hvoraf adskillige befandt sig ombord på private Dampere, begyndte samtidigt at spille; her lød den russiske Nationalsang, der Marseillaisen. Fra de private Dampere blev der viftet med Flag og Buketter, Tørklæder og Hatte; der var Både tæt besatte med Bønder, både Mænd, Kvinder og Børn; de havde alle uden Undtagelse Blomster i Hænderne, og om det så var Børnene, så viftede de med deres Buketter og råbte, så højt de kunne: "Leve Rusland!" Da vore Søfolk blev Vidne til al denne Begejstring, kunne de ikke længere tilbageholde deres Tårer." "I selve Havnen lå alle de franske Krigsskibe i to lange Dobbelttrækker, og vor Eskadre med Admiralskibet i Spidsen passerede mellem de to Rækker. Det var et højtideligt Øjeblik." "Vort Admiralskib saluterede den franske Eskadre med femten Skud, der blev besvarede med det dobbelte Antal Skud fra fransk Side, og fra alle de franske Skibe lød den russiske Nationalhymnes Toner.

De franske Skibe havde ladet mande Ræer; der viftedes med Huer og Tørklæder over til de kære Gæster, og alle Vegne fra lød der brusende Velkomstråb; fra Rheden og fra Bredden hørte man uafbrudt Råbene: "Leve Rusland! Leve Frankrig!" "I Overensstemmelse med de gældende Regler gik Admiral Avelan⁵ straks efter sin Ankomst i Land med sine Stabsofficerer for at hilse på de stedlige Myndigheder. På Havnemolen blev de modtagne af den franske Eskadres Stab, og Officererne vekslede venskabelige

³ Eksempelvis napoleonskrigene. Den franske invasion 1812 og Krimkrigen 1853-1856.

⁴ 24. juli.

⁵ Fiodor Avelan.

Håndtryk, mens Kanonerne tordnede og Kirkeklokkerne ringede. De, der har været Vidne til denne Episode, fortæller, at Begejstringen blandt den tæt pakkede Mængde i dette Øjeblik nåede sit Højdepunkt, og at det er ganske umuligt med Ord at udtrykke de Følelser, der besjælede alle Tilstedeværende. Med blottet Hoved og fulgt af russiske og franske Officerer begav Admiral Avelan sig hen til den nærliggende Bygning, hvor den franske Marineminister ventede ham."

"Ministeren bød ham Velkommen med disse Ord: "Kronstadt og Toulon - det er to Navne som afgiver Bevis for den Sympati, der råder mellem det russiske og franske Folk. Man vil overalt modtage Dem som Venner. Regeringen og hele Frankrig ønsker Dem: Velkommen! thi De er et stort og ædelmodigt Folks Afsending." "Admiralen svarede hertil, at han ikke var i Stand til at udtrykke sin Erkendtlighed i Ord.

"Den russiske Eskadre og hele Rusland skal vise sig taknemmelige for den Modtagelse, man har beredt os her." Admiral Avelan takkede derpå Ministeren, fordi han havde hædret Russerne ved personlig at indfinde sig i Toulon, og sluttede med at sige: "Jeg ønsker ikke at skilles fra Dem, før jeg har udtalt det Ord, der er indskrevet i alle Russeres Hjerter: "Leve Frankrig!"

Således gik det nu til ved Modtagelsen i Toulon; i Paris var det endnu bedre.

Jeg skal her gengive en af de Beskrivelser, der fremkom ved denne Lejlighed:⁶

"Alles øjne er rettede mod "Boulevard des Italiens", hvorfra de russiske Søfolk skal komme.

I det fjerne hører man Jubelråb; det lyder som et Uvejr. Råbene lyder højere og højere, Uvejret nærmer sig. Der opstår stærk Bevægelse på den store Plads. Politiet kommer til for at holde Vejen ryddelig, men det er meget vanskeligt, thi Folk presser på i en ganske utrolig Grad.... endelig kommer Spidsen af Toget til Syne. I samme Øjeblik lyder der aldeles øredøvende Råb: "Leve Rusland! Leve Russerne!" Alle blotter deres Hoveder.

I Vinduerne, på Altanerne og Tagene ser man Hoved ved Hoved, Mænd og Kvinder, der vifter med Flag, Hatte og Tørklæder; fra Husene bliver der kastet Masser af mangefarvede Kokarder, og hen over dette Menneskehav, hvor Hatte og Tørklæder er i uafbrudt Bevægelse, bruser Råbene "Leve Rusland! Leve Russerne!" Man strækker Hænderne ud mod de kære Gæster; enhver søger på sin Måde at bevidne dem sin Sympati." En anden Journalist skriver, at Mængdens Begejstring ikke kendte nogen Grænse.

En russisk Publicist beskriver de russiske Søfolks Modtagelse på følgende Måde:

"Det kan ikke nægtes, at det er en Tildragelse, der fortjener at betegnes som vidtrækkende i sine Følger. Den slog os med Forbavselse, rørte os til Tårer, ja den lod en vellystig Gysen gå gennem hele vort Legeme, og under Indtrykket heraf betragtede vi alle Mennesker som vore Brødre, mens vi kom til at føle Afsky for Blodudgydelse og for Erobringer, hvorved Børn rives fra deres Moder." "Flere Timer i Træk var der som Tåge for mine øjne, og jeg blev betagen af en ejendommelig og overvældende Følelse,

⁶Novoje vvernia.

da jeg på Lyonerbanegården befandt mig midt imellem franske Statseembedsmænd i guldbroderede Uniformer og mellem Medlemmer af Paris Kommunalråd, alle i Festdragt, og da jeg hørte, hvorledes de jublede: "Leve Rusland! Leve Tsaren!" mens Musikken spillede vor Nationalsang. "Hvor er jeg?" spurgte jeg mig selv; "hvad er der sket? Er det ikke en Følelse af Kærlighed og Broderskab, der gennemstrømmer mig, en ophøjet ideel, Følelse, der er forbeholdt de højtideligste Øjeblikke i vor Tilværelse!" Mit Hjerte svulmede under alle disse skønne, ædle og ophøjede Indtryk, men min Pen formår ikke at gengive, hvad jeg følte. Sproget er fattigt, når det skal benyttes til at beskrive, hvad man ser, og hvad man føler ved en sådan Lejlighed. Det var ikke Begejstring det Ord er alt for hverdagsagtigt. Det var noget langt mere, noget ganske anderledes malerisk, dybt, fuldt af jublende Glæde og rigt på Afvekslinger.

Intet Sprog vil være i Stand til at gengive, hvad man følte i det Øjeblik, Admiral Avelan viste sig på Officersklubbens Altan. Ord er afmægtige. Det var et aldeles ubeskriveligt Indtryk, man modtog, da Marseillaisens Toner ude fra Gaden banede sig Vej ind i Kirken, hvor der var Gudstjeneste, og hvor Kirkesangerne netop var ved at synge Herrens Pris!"⁷

II.

De russiske Søfolk fløj fra Fest til Fest i de fjorten Dage, de opholdt sig i Frankrig; enten midt under eller ved Enden af enhver af disse Fester spiste og drak de og holdt Taler. Og hele Rusland fik telegrafisk Underretning om alt, hvad der foregik: Hvor Festen blev holdt, hvordan Spisesedlen var sammensat, og hvorledes Talerne havde lydt.

Hver Gang en russisk Officer havde udbragt en Skål for Frankrig, fik hele Verden det at vide, og hver Gang Admiral Avelan tømte sit Glas med de Ord: "På det skønne Frankrigs Velgående!" sendte Telegrafien straks de betydningsfulde Ord Jorden rundt.

Ja, man nøjedes ikke hermed; Bladene meddelte også samvittighedsfuldt, hvad der var blevet spist ved de forskellige officielle Middage. Således var der et Blad, som lod sine Læsere vide, at Menuen ved en af disse Lejligheder havde været fortræffelig sammensat på følgende Måde:

Consommé de volailles
Petits pâtis
Mousse de homardes parisienne
Noisette de boeuf a la beamaise
Faisans a la Périgord
Casseroles de truffes au champagne
Chaufroids de volaille a la Toulonsaine
Salade russe
Croûte de fruits Toulonnaise
Parfaits a l'anas
Desserts.

Den følgende Dag var der igen en Festmiddag, og vedkommende Blad mødte op med den Forsikring, at Menuen havde været lige så udsøgt som Dagen i Forvejen, idet den nemlig opviste følgende S sammensætning:

Potage livonien et Saint-Germain
Zephirs Nantua
Esturgeon braise moldave
Selle de daguet grand veneur
o.s.v. o.s.v.

Bladene optog også Talerne Ordlyd, men Menuerne var ganske vist mer afvekslende end Talerne. Det var evig og altid de samme Tanker i forskellige Former. Temaet var uforanderligt det samme: "Vi holder forskrækkelig meget af hinanden, og vi er henrykte over, at vi pludselig er komne til at holde så forskrækkeligt meget af hinanden. Vi tænker ikke på Krig, ikke heller på at tage Revanche eller på at generobre de Provinser, man har taget fra os! Nej, på ingen Måde! Vi tænker kun på Freden og på Fredens Velsignelser; vi vil sikre Europas Fred og Rolighed.

Leve Kejseren og Kejsерinden af Rusland! Vi elsker dem, og vi elsker Freden. Leve Republikens Præsident og hans Gemalinde! Vi elsker også dem, og vi elsker Freden lige som også Chefen for den russiske Eskadre. Leve Frankrig og Rusland! Leve deres Flåder og Hære! Vi elsker Hæren, men vi elsker også Freden! Talerne endte. altid med det samme Omkvæd: "Toulon-Kronstadt!" eller "Kronstadt-Toulon!" Navnene på disse to Stæder, hvor der var blevet spist og drukket så urimeligt meget, benyttedes til at minde Repræsentanterne for de to Folk om de store Bedrifter, de havde udført der.

Når man havde nævnet disse to Navne, var der intet videre at tilføje - man forstod hinanden.

"Vi holder af hinanden og vi elsker Freden ...

Toulon-Kronstadt! Hvad behøver man også at føje til disse Ord? De siger alt, navnlig når de lyder, mens Tonerne af den russiske og den franske Nationalsang smelter så skønt sammen; den russiske, der beder Vorherre holde sin Hånd over Tsaren, og den franske, der udslynger Forbandelser over alle Tsarer og forudsiger dem Død og Undergang.

Der blev uddelt Ordens dekorationer og Gaver til dem, der havde fået Lejlighed til at lægge deres overstrømmende Følelser for Dagen; der var også mange, det dryppede på, skønt de ikke havde været direkte Deltagere. Nedbøren var nemlig så overvætted rigelig.

Der faldt undertiden meget snurrige Gaver af.

Således var der en fransk Provins, som sendte Kejseren af Rusland en Bog i Guldbind; der var ikke trykt noget på Bogens Blade eller i ethvert Tilfælde intet, som kunne have den mindste Interesse⁸. Chefen for den russiske Eskadre fik en Plov af

8 Lorraine's Gifts to Russia.

http://hermitagemuseum.org/html/En/12/2003/hm12_2_10_03.html
http://hermitagemuseum.org/html/En/12/2003/hm12_2_10_03_0.html

Aluminium, omvunden med Blomster.

Disse ejendommelige Manifestationer ledsagedes af endnu mer ejendommelige religiøse Ceremonier og af kirkelig Forbøn, noget man skulde have troet, at Fransk-mændene for længe siden var komne bort fra; der er vist i umindelige Tider ikke blevet læst så mange Bønner i Frankrig som under de to russiske Uger. Alle Franskmænd fik pludselig et Anfald af Gudfrygtighed: I alle de Værelser, der blev stillede til de russiske Søfolks Rådighed, lod de netop de samme Helgenbilleder ophænge, som de kort i Forvejen så omhyggeligt havde ladet fjerne fra alle Skolestuer som noget, der blot kunne fremme Overtroen. Man kan slet ikke gøre sig noget Begreb om, hvor meget der blev bedt i de Dage. Kardinalerne og Ærkebiskopperne anordnede overalt Afholdelse af Gudstjeneste, og de opsendte selv de vidunderligste Bønner.

Jeg skal anføre et Eksempel: Da Panserskibet "Jauréguiberry"⁹ blev sat i Vandet, frembar Biskoppen af Toulon en Bøn til Fredens Gud, men han lod dog en Antydning falde om, at han i påkommende Tilfælde nok kunne frembære sin Bøn til Krigens Gud. Han talte nemlig om Panserskibet og ytrede da følgende: "Alene Gud kan vide, hvilken Skæbne der vil blive det forbeholdt. Vil det komme til at spy Død og Ødelæggelse ud af sine Sider? Gud alene ved det. Men skulde det i Fremtiden blive os beskikket at anråbe Krigens Gud, efter at vi nu i Dag har henvendt vore Bønner til Fredens Gud, ja, da er jeg fuldt og fast overtydet om, at "Jaureguiberry" vil styre imod Fjenden i Fællesskab med de vældige Skibe, hvis Besætninger nys har sluttet Broderskabets Pagt med vore Søfolk. Måtte dog en sådan Fremtid ikke være det forbeholdt! Måtte de Fester, vi nu fejrer, kun efterlade fredelige Minder, ligesom Mindet om Storfyrst Konstantin¹⁰, som netop her på denne Plet overværede "Quirinals" Stabelløbning! Måtte Venskabet mellem Rusland og Frankrig gøre vore to Folk til Fredens Vogtere!" Imidlertid udveksledes der Telegrammer i Tusindvis mellem Rusland og Frankrig. De franske Kvinder sendte de russiske Kvinder deres Lykønskninger, og de russiske svarede med at udtrykke deres Erkendtlighed. En russisk Skuespillertrup lykønskede de franske Skuespillere, som svarede, at deres russiske Standsfællers Opmærksomhed skulde blive bevaret i kærlig Erindring. Juridiske Studenter i Rusland udtrykte deres Begejstring for det franske Folk. General X. lykønskede Fru Y., som i sit Svar bad Generalen være overbevist om hendes Hengivenhed for Rusland. Russiske Børn sendte Lykønskingsvers til de franske Børn, og disse takkede både på Vers og i Prosa. Den russiske Minister for Folkeoplysningens Fremme forsikrede den franske Undervisningsminister¹¹ om, at alle russiske Børn, alle Lærde og Forfattere pludselig var blevet betagne af Kærlighed til Frankrig; Medlemmerne af den russiske "Forening til Dyrenes Beskyttelse" bevidnede Franskmændene deres Højagtelse, og det samme gjorde Byen Kasans Borgerrepræsentanter.

En Præst i det franske Sogn A. tilstillede den kejserlig russiske Konfessionarius en Forsikring om, at alle Frankrigs Kardinaler og Biskopper nærrede den oprigtigste Kærlighed til Rusland, til Hs. M. Kejser Aleksander III¹² og hans ophøjede Familie.

9 Opkaldt efter den franske marineminister med samme navn.

Kilde: Dictionnaire des marins français - Etienne Taillemite, Ed. maritimes et d'outre-mer.

<http://www.netmarine.net/bat/ee/jaureguib/celebre.htm>

10 Storfyrst Konstantin Nikolajevitsch, Ruslands General-Admiral, indfandt sig i Toulon 1857, kort efter at Krimkrigen var endt.

11 Raymond Poincaré.

12 Alexander III Alexandrovich (1845-1894). Russisk kejser 1881-1894.

Han tilføjede, at der kun var en ringe Forskel mellem den franske og den russiske Kirkes Tro; de tilbøder jo begge den hellige Jomfru. Konfessionarius svarede, at de Bønner, den franske Gejstlighed havde opsendt for den russiske Kejsersfamilie, havde fundet en oprigtig Genklang hos det russiske Folk, der elsker Tsaren. Han tilføjede, at da det russiske Folk lige som det franske tilbød den hellige Jomfru, måtte det i Liv og Død kunne stole på Frankrig."

Lignende Følelser kom til Udtryk fra Generalernes, Telegrafisternes og Urtekræmmerens Side. De havde allesammen en eller anden, de kunne lykønske eller takke.

I Henrykkelsen var så stor, at de besynderligste Ting gik for sig, uden at nogen fandt det påfaldende; tværtimod opmuntrede man dertil og løftede de Pågældende til Skyerne, og, da ingen ville stå tilbage for de øvrige, var der ikke den Galskab, som Folk ikke var rede til at begå.

Var der nogen, som fandt, at det dog gik for vidt, og gjorde Indsigelser, blev han straks fjernet eller bragt til Taushed¹³.

Jeg vil slet ikke tale om de Millioner af Arbejdsdage, der blev bortødslede i Anledning

13 Det er mig således bekendt, at russiske Studenter sendte nedenstående Indsigelse til Paris, men at ikke et eneste Blad ville indlade sig på at optage den:

"Åbent Brev til de franske Studenter.

For kort Tid siden har en lille Forsamling af juridiske Studenter i Moskva med Universitetsinspektørerne i Spidsen haft den Dristighed i Anledning af Festlighederne i Toulon at tage Ordet i alle Moskvastudenternes Navn, Vi Undertegnede, der repræsenterer "Foreningen af Landsmænd«, må på det bestemteste nedlægge Indsigelse såvel mod, at nævnte Forsamling har haft nogen Bemyndigelse til at optræde i vort Navn, som også imod selve den Udveksling af Lykønskninger, der har fundet Sted med de franske Studenter, Også vi nærer en oprigtig Hengivenhed og en dyb Ærbødighed for Frankrig, fordi dets Folk altid er gået i Spidsen for Fremskridtet, og fordi det har forstået at kalde Frihedens, Lighedens og Broderskabets ophøjede Ideer til Live overalt i Verden, lige som det jo også er det franske Folk, der først af alle har gjort et dristigt Forsøg på at virkeliggøre disse store Ideer. Ja, den bedste Del af den russiske Ungdom har stedse været rede til at lykønske Frankrig til, at det har stillet sig i første Række i Kampen for Folkenes Sag. Men vi mener ikke, at Festligheder som de, der er blevet afholdte i Kronstadt og Toulon, bør benyttes som Påskud for sådanne Lykønskninger. Disse Festligheder må efter vor Opfattelse tværtimod betragtes som Udslag af et sørgeligt, men uden Tvivl ganske forbigående Fænomen: et Forræderi, udøvet fra Frankrigs Side mod den store historiske Rolle, det hidtil har spillet.

Det Land, der forhen har opfordret hele Verden til at bryde Despotismens Lænker, og som har lovet at støtte ethvert Folk, der rejser sig for at vinde Frihed og Uafhængighed - dette samme Land ofrer nu Virak for Ruslands Regering; der systematisk lammer det russiske Folks normale Udvikling, og som ubarmhertigt kvæler alle det russiske Folks Bestræbelser i Retning af Lys og Frihed. Manifestationen i Toulon er en af Akterne i det Drama, hvori Frankrig og Tyskland spiller Hovedrollerne, og som er fremgået af den Kamp om Herredømmet, der blev ført mellem Napoleon III og Bismarck Det er denne Kamp, der nu tvinger hele Europa til at stå under Våben, og som bevirker, at den Absolutisme, der altid har støttet Vilkaarligheden imod Friheden, Undertrykkerne imod de Undertrykte, nu er blev en Herre over Krig og Fred. Denne Række Festligheder har nødvendigvis måttet gøre et pinligt Indtryk på os og har samtidigt vakt vor oprigtigste Medlidenhed med den Forblindelse, der gør sig gældende hos en stor Del af det franske Folk.

Vi er fuldt og fast overbeviste om, at den unge franske Slægt ikke vil lade sig henrive af den nationale Chauvinisme, men at den tværtimod er rede til at kæmpe for Menneskelighed og Menneskerettighederne. Vi håber, at den vil forstå at bedømme disse Dages Begivenheder, således som de fortjener det. Vi håber, at vor varmt følte Indsigelse vil finde Genklang i den franske Ungdoms Hjerter.

Udvalget for "de 24 Grupperes Forening ved Universitetet i Moskva.«

af disse Fester, lige så lidt som om alle de Dumheder, der blev begåede ligefrem på Tilskyndelse af Myndighederne. Men man gjorde sig også skyldig i oprørende Grusomheder, uden at nogen tog videre Notits deraf. Det skal således nævnes, at Folk i Snesevis blev ihjeltrådte - men ingen fandt det Umagen værd at omtale det. En russisk Journalist har omtalt en Franskmand, der sagde ham, at man i Paris vanskeligt ville kunne finde en eneste Kvinde, som ikke ville være beredt til at glemme alt, hvad hun skyldte sig selv, blot for at opfylde ethvert af de russiske Søfolks Ønsker; og det fandt man ganske naturligt.

Galskaben antog undertiden ganske ejendommelige Former. Der var således en Kvinde, som iført en Dragt i de to Nationers Farver afventede Russernes Ankomst og derpå med Råbet: "Leve Rusland!" styrtede sig ned i Seinen.

Kvinderne har i det hele taget spillet en fremragende Rolle i alle disse Optrin, og det er dem, der mangan Gang har ledet og henrevet deres Mænd til overvættes Begejstring. De lod sig ikke nøje med at tilkaste Russerne Blomster og Sløjfer, med at bringe Foræringer og skrive Adresser; nej, på åben Gade kastede de sig om Halsen på de russiske Søfolk og bad dem om, at de ville kysse dem, og når Bønnen blev opfyldt, lød der en tordnende Bifaldsstorm.

Denne mærkelige Begejstring var smittende.

Således fortæller en Journalist, at en russisk Matros, der hidtil aldrig havde vist Tegn på Galskab, en Dag pludselig styrtede sig i Havet med Råbet: "Leve Frankrig!" Da man lykkeligt og vel havde fået ham trukket op og spurgte ham, hvorledes han var kommen på den Tanke at springe ud, svarede han, at han havde aflagt et helligt Løfte om til Frankrigs Ære at svømme rundt om Skibet.

Da intet satte en Stopper for denne Begejstring, voksede den uden Ophør som en fugtig Sneboldt, man ruller om i Sneen, og den udviklede sig så stærkt, at ikke blot nervøse, men endog sunde og kraftige Mennesker blev grebne af den og snart befandt sig i en ganske abnorm Sindstilstand.

Jeg mindes, at jeg selv en Gang, da jeg gennemløb en af de mange Festbulletiner med Beskrivelse af al den Stads, der blev gjort af vore Søfolk, pludselig følte mig blød om Hjertet; jeg var lige ved at græde og måtte gøre Vold på mig selv for at bekæmpe denne Bevægelse.

III.

For nogen Tid siden var der i Kievs Universitets Årbøger optaget en Afhandling af Hr. Sikorski, som er bekendt ved sine Forelæsninger over Sjælens Sygdomme. I denne Afhandling omtaler han en Sindssygdom, der havde udbredt sig epidemisk i nogle af Provinsen Kievs Landsbyer, og han meddeler os, hvad der havde foranlediget denne Epidemi:

Der havde i de pågældende Landsbyer spredt sig et Rygte om, at Verdens Ende var nær, og de, der troede på, at Rygtet talte sandt, ændrede straks deres hele Levevis; de tog deres Stadsklæder på, holdt op med at arbejde og gav sig til at leve højt, dog uden

at drikke.

Professor Sikorski indså snart, at deres Sjælstilstand ikke var normal.

"De befandt sig i en uvant Lyksalighedstilstand," skrev han, "og ofte gav denne sig Luft i en stormende Glæde, uden at det var muligt at på vise nogen fornuftig Anledning dertil. De blev bløde om Hjertet, var høflige i en aldeles overvættets Grad, kunne ikke holde sig rolige, blev snakkesalige, græd for et godt Ord, men aftørrede straks igen deres Tårer. De solgte alle Nødvendighedsgenstande for at få Råd til at købe Parasoller, Silketørklæder, kort sagt alle Slags Luksusgenstande. De spiste en utrolig Mængde Slikkeri, bestilte ikke det allermindste, men var rigtig glade ved Tilværelsen; de besøgte hverandre og drev Arm i Arm op og ned ad Landsbyernes Gader... Når jeg gjorde dem opmærksomme på, at det dog var rent galt, at de ikke ville arbejde, svarede de altid: "Når vi får Lyst til at arbejde, tager vi fat igen, men har vi ikke Lyst, hvorfor skal vi så plage os med at arbejde?".

Den lærde Professor hævder med Bestemthed, at alle disse Mennesker måtte betragtes som sindssyge, og han opfordrer Regeringen til at tage Forholdsregler mod Epidemiens videre Udbredelse. Han ender sin Afhandling med de Ord: "Denne Epidemi er som et Smertensskrig, der udstødes af en syg Befolkning, som bønfalder om at blive frigjort fra Alkoholens Lænker og om, at man vil bedre dens Oplysnings- og åndelige Sundhedstilstand." Men hvis Epidemien i disse Landsbyer har den Betydning, som Professor Sikorski tillægger den, må man da ikke forfærdes ved Tanken om det gennemtrængende Smertensskrig, den brændende Længsel efter at blive frigjort fra Alkoholens Lænker og fra alle Samfundsløgne, der er kommen til Orde gennem den nye Sygdom, som kom til Udbrud i Paris, og som derfra har spredt sig til de franske Stæder og til næsten alle ledende Kredse i det civiliserede Rusland?

Og hvis man indrømmer, at den omtalte Epidemi i de russiske Landsbyer var farlig, og at Regeringen gjorde meget rigtigt i at anbringe nogle af de pågældende Bønder i Sindssygeanstalter, således som Professor Sikorski havde tilrådet det, at sætte andre af dem i Kloster og at sende hele Resten langt ind i Sibirien - så må man også indrømme, at den Epidemi, der udbrød i Toulon og Paris for derfra at sprede sig over hele Frankrig og Rusland, er ganske anderledes farlig. Og vil ikke Regeringerne, så må Samfundet gribe til Forholdsregler for at hindre denne Epidemi i at sprede sig.

De to Epidemier ligner nemlig hinanden til Punkt og Prikke. Betegnende for dem begge er en aldeles overstrømmende Glæde, en overdreven Følsomhed, en altfor vidtdreven Høflighed, en overvættets Snakkesalighed, en Udgydelse af Tårer, der hurtigt aftørres, en Tilbøjelighed til at lade alt Arbejde hvile, til at aflægge Besøg, pynte sig og leve højt. I Toulon og Paris blev der holdt tåbelige Taler; der blev sunget og spillet, og ved Indtogene, lige som også ved Slutningen af Måltiderne, når de mest naragtige Skåler blev udbragte, opførte de Tilstedeværende sig den på samme ubeherskede Måde, Sikorski netop anfører som noget karakteristisk for dem, der i de omtalte russiske Landsbyer blev angrebne af den ejendommelige Epidemi.

Ligheden mellem de to Epidemier er fuldkommen - på et eneste Punkt nær; men dette Punkt, hvor der viser sig en Afvigelse, er også af gennemgribende Betydning. Det ene Sted angreb Galskaben kun nogle Snese fredelige Bønder, der hidtil udelukkende havde levet af deres Arbejde og aldrig ville have været i Stand til at udøve noget Tryk

på deres Naboer; de bredte Smitten til dem udelukkende ved at udmale deres Sjæls-tilstand for dem. Det andet Sted blæste Vanvidets Hvirvelslorm hen over Millioner af Mennesker, som ikke blot har store Masser af Penge til deres Rådighed men også mange andre Midler, hvorved de kan blive i Stand til at udøve et Tryk på Omverdenen: Geværer, Kanoner, Fæstninger, Melinit, Dynamit o.s.v., og som desuden kan benytte Post, Telegraf, Telefon og en utrolig Mængde Blade til at sprede Smitstoffet til alle Sider.

Der er endnu en Forskel: mens de Bønder, der som ovenfor omtalt blev grebne af Vanvid, ikke berusede sig og bogstavelig talt ikke smagte en Dråbe Brændevin, befandt man sig i Toulon og Paris i en uafbrudt Rus. I de pågældende russiske Landsbyer blev der, så længe Epidemien varede, ikke begået en eneste Forbrydelse, ikke et eneste Menneske satte Livet til, mens der i Paris, alene under de russiske Søfolks Indtog, blev ihjeltrådt en hel Snes Kvinder. Man kan derfor have Lov til at sige, at Landsbyepidemien nærmest kan sammenlignes med en Kulglød, der falder ud af Ovnene og forvandles til Aske uden at gøre nogen videre Skade, mens Pariserepidemien kan sammenlignes med en Brand, der breder sig i Bygningen og truer den med fuldstændig Ødelæggelse. De Følger, Epidemien i de nævnte Landsbyer i værste Fald kunne have ført med sig, ville have bestået i, at en Milliontedel af Ruslands Bønder havde forødt deres Sparepenge og således ikke var blevne i Stand til at betale deres Skatter til Staten. Men Epidemien i Toulon og Paris angreb overordentlig mægtige Mænd, der råder over udtømmelige Midler af enhver Art, hvorved de bliver i Stand til at sprede Epidemien til alle Sider - og Følgerne heraf kan og må blive fordærdelige.

IV.

Man kan roligt høre på alle de Dumheder, en affældig gammel Mand disker op med, mens han sidder i sin Lænestol, svøbt i en Sløjkjole og med Nathue på Hovedet; man kan høre på hans Snak uden at sige ham imod, ja, man kan endogså meget vel sige Ja til alt, når det kan more ham.

Men når det ikke er en Olding, vi har at gøre med, men en stor Mængde bomstærke Dårkistelemmer, der er slupne ud af deres Celler og er bevæbnede til Tænderne med Knive, Sabler og ladte Revolvere, som de fægter med til alle Sider, kan man ikke lade dem tumle sig, som de vil; man kan ikke være rolig et Øjeblik, så længe de går løse.

Men både den franske og den russiske Almenhed befinder sig for Øjeblikket i en abnorm Tilstand som Følge af Tildragelserne i Toulon og Paris, og det ulykkelige er, at Epidemien har angrebet Folk, der er bevæbnede med de forfærdeligste Mordvåben.

Ganske vist har man i alle de Taler, der blev holdte ved denne Lejlighed, enten det nu var fra Festtribunerne eller ved Festbordene, stadig fremhævet, at alt det, der nu foregik, ville have til Følge, at Verdensfreden blev sikret. Og selv de, der ellers er krigersk nok stemte, talte ikke om deres Had til dem, der har erobret franske Provinser, men om en noget uforklarlig "hade fuld Kærlighed".

Men man kender jo godt nok til, hvor snu sindssyge Mennesker i Almindelighed er. I det her foreliggende Tilfælde har de nu idelig og idelig erklæret, at de slet ikke tænkte på Krig, men de har tiet stille med, hvad alle i Virkeligheden tænkte på - det er et

yderst foruroligende Symptom.

Henimod Slutningen af den store Festmiddag i Elysee rejste den russiske Ambassadør sig for at udbringe en Skål og ytrede sig på følgende Måde: "Inden jeg udbringer en Skål, som jeg ved vil finde Genklang ikke blot hos alle dem, der befinder sig her, men også hos alle dem, der fjernt og nær - overalt i det skønne Frankrig så vel som i Rusland - føler, at deres Hjerter slår i Takt med vore, må det være mig tilladt at bringe min Tak for de Velkomstord, der er blevet rettede til den Admiral, hvem Tsaren har pålagt at gengælde Besøget i Kronstadt. Disse Velkomstord er faldne fra en så ophøjet Plads, at de giver de fredelige Fester, der er blevet afholdte her med så stor Åbenhed og Ærlighed, den rette Betydning." I den Tale, der blev holdt af den franske Republiks Præsident, findes ligeledes en ganske umotiveret Hentydning til Freden: "De Venskabsbånd, der knytter Rusland og Frankrig til hinanden, og som blev yderligere befæstede for to År siden ved den rørende Hyldelst, der blev vor Flåde til Del i Kronstadt, er nu for hver Dag, der er gået, blevet knyttede fastere, og den ærlige Udveksling af Venskabsbeviser, som har fundet Sted, må have henrykket alle dem, der forstår at sætte Pris på Fredens Velgerninger.. o.s.v." I disse to Taler fremhæves "Fredens Velgerninger" og "de fredelige Fester" uden nogen som helst rimelig Anledning.

Det samme var Tilfældet med de Telegrammer, som udveksledes mellem Kejseren af Rusland og Republikens Præsident. Tsaren telegraferede: "I det Øjeblik, den russiske Eskadre står i Begreb med at forlade Frankrig, føler jeg en inderlig Trang til at udtale for Dem, i hvor høj Grad jeg er rørt og erkendtlig over den hjertelige og glimrende Modtagelse, mine brave Søfolk har kunnet glæde sig ved overalt på fransk Grund. De nye og betegnende Venskabsbeviser, der er fremkomne ved denne Lejlighed, vil føje et nyt Bånd til dem, der allerede knytter de to Lande til hinanden, og det er mit Håb, at de vil bidrage til at befæste Verdensfreden, der er Genstand for de to Folks Stræben og for deres uafsladelige Ønsker". Republikens Præsident svarede:

"Deres Majestæts Telegram, for hvilket jeg fremfører min Tak, kom mig i Hænde, netop da jeg skulde forlade Toulon for at vende tilbage til Paris. Den smukke Eskadre under russisk Flag, som det er blevet mig forundt at hilse i fransk Farvand, den hjertelige Modtagelse, man har givet Deres prægtige Søfolk overalt i Frankrig, er et nyt og glimrende Bevis på den oprigtige Sympati, der knytter vore Lande til hinanden; samtidigt er den et Udslag af den rodfæstede Tro på den velgørende Indflydelse, der i Fællesskab vil kunne udøves af to store Nationer, som arbejder i Fredens Interesse." I disse to Telegrammer tales der atter ganske umotiveret om Freden, skønt den jo egentlig slet ikke har noget at gøre med de Festligheder, der blev givne til Ære for de russiske Søfolk.

Enhver Tale, ethvert Festreferat for disse Dage slår på, at Hensigten med alle Orgierne kun er at sikre Freden i Europa.

Mod Slutningen af den Middag, der blev givet af den russiske Presses Repræsentanter, taltes der ikke om andet end Freden: Zola¹⁴, der kort i Forvejen havde skrevet, at Krigen var uundgåelig og endogså gavnlige; de Vogué, der mer end en Gang har givet den samme Tanke Ord - ingen af dem taler om Krig men kun om Fred.

Det franske Kammers Møder åbnes med en Tale, der beskæftiger sig med disse Fest-

¹⁴ Émile Zola (1840-1902), fransk forfatter.

ligheder, og de betegnes som en "Fredserklæring til Europa". Lad os sætte, at der indfinder sig et Menneske i et Selskab af fredelige Mænd og Kvinder, og at han med største Bestemthed forsikrer, at han slet ikke har i Sinde at slå Tænderne ind i Munden på en eneste af de Tilstedeværende - ville man da ikke ganske naturligt svare ham: "Nej, men der er vist heller ikke nogen af os, som tror det om Dem; det er derfor ganske overflødig, at De kommer og fortæller os det". I nogle af Festreferaterne siges det ligefrem og naivt, at man med stor Tilfredsstillelse har kunnet konstatere, at det Ord, man ved stiltiende Overenskomst var blevet enig om at banlyse fra disse Fester, heller ikke noget Sted er blevet udtalt. Kun en eneste Gang var der en Dumrian, som råbte "Ned med Tyskland!" - netop hvad de alle tænkte i deres stille Sind - men Politiet tog sig straks af ham.

Man kommer til at tænke på Børn, der har begået et eller andet Spilop og nu er så henrykte ved Tanken om, at det skal lykkes dem at skjule det, at deres Glæde er tilstrækkelig til at røbe dem.

Hvad Grund er der til at glæde sig så forfærdeligt over, at ingen har talt om Krigen, når der virkelig ikke er nogen, som tænker på den?

V.

Der er ingen, som tænker på Krig, men man kaster alligevel Milliarder ud på Krigsforberedelser, og de to Lande, hvorom der her er Tale, holder Millioner af Soldater under Fanerne.

- "Ja, men det er kun for at sikre Freden.

*Si vis pacem, para bellum*¹⁵. Kejserdømmet er Freden;

Republiken er Freden. Men forholder det sig således, hvorledes skal man da forklare sig, at hos os i Rusland netop de Blade, der er bestemte for de oplyste Samfundsklasser, stadig udvikler de Fordele, vi i Tilfælde af en Krig med Tyskland kan have af Alliancen med Frankrig? Og selv i "*Selski vjestnik*" (Landbobladet), som udgives på Regeringens Foranstaltning og er bestemt for de brede Lag, søger man at gøre det indlysende for det ulykkelige Folk, der bedrages af Regeringen, at "det har en stor Betydning for Rusland at være gode Venner med Frankrig, thi hvis imod Forventning Tyskland, Østrig og Italien skulde falde på at erklære os Krig, ville Rusland jo nok, selvom det stod ene, med Guds Hjælp være i Stand til at forsvare sig og måle sig med den mægtige Koalition, men Kampen ville blive hård og medføre store Tab o. s. v." (Selski vjestnik Nr. 43, 1893).

Hvorledes skal man endvidere forklare sig, at man i de franske Skoler meddeler Historieundervisning efter Lavisse's¹⁶ Håndbog, hvor der bl. a. står følgende (21. Oplag, 1889): "Efter at Kommunens Opstand blev slået til Jorden, er Frankrigs Ro ikke bleven forstyrret. Frankrig har straks efter Krigen taget fat på sit vante Arbejde. Det har uden Vanskelighed betalt Tyskland den uhyre Krigsskadeserstatning af fem

¹⁵ Ønsker du fred, så bered dig på krig.

¹⁶ Ernest Lavisse (1842-1922) fransk historiker.

Milliarder, som blev pålagt det. Men Frankrig har som Følge af Krigen 1870 mistet sin militære Berømmelse. Det har måttet afstå en Del af sit Landområde. Over halvanden Million Mennesker, der boede i Departementerne · Øvre Rhin, Nedre Rhin og Mosel, og som var gode Franskmænd, har man tvunget til at blive Tyskere. De har ikke kunnet finde sig til rette under de nye Forhold. De afskyer Tyskland og lever i det stadige Håb igen at blive Franskmænd. Men Tyskland vil ikke give slip på sin Erobring, og det er et stort Land, hvor alle Indbyggerne oprigtigt elsker deres Fædreland, og hvis Soldater er tapre og disciplinerede. Vi må derfor være gode Borgere og gode Soldater, hvis det skal lykkes os at generobre, hvad Tyskland har røvet fra os. Det er netop, for at I skal blive gode Soldater, at Eders Lærere underviser Eder i Frankrigs Historie, der viser os, at vort Lands Sønner altid har hævnnet deres Fædres Nederlag.

Franskmændene på Karl VII.s Tid¹⁷ har hævnnet deres Fædre, der blev slagte ved Crecy¹⁸, Poitiers¹⁹, Azincourt²⁰ Det er nu Eder, Børn, som nyder Undervisning i vore Skoler, hvem den Opgave tilfalder at hævne Eders Fædre, der blev besejrede ved Sedan²¹ og Metz²². Det er Eders Pligt, Eders Livs store Opgave, og I bør altid tænke derpå ... o.s.v." Under Teksten har man opstillet en Række Spørgsmål, som rekapitulerer, hvad der er sagt ovenfor:

- "Hvad er det, Frankrig har mistet samtidigt med en Del af sit Landområde?"
- "Hvormange Franskmænd er blevne Tyskere som Følge af Annektionen?"
- "Holder disse Franskmænd af Tyskerne?"

Endvidere finder man under "Betragtninger med Hensyn til syvende Bog" følgende Linie: "Vore Børn bør mindes Nederlagene i 1870; de bør føle, at disse Minder hviler tungt på deres Hjerter, men de bør ikke blive modløse i den Anledning; disse Minder bør tværtimod få deres Mod til at vokse."

Vi ser altså, at man i de officielle Taler kun har Ord om Freden, mens man under Hånden søger at indpode den Overbevisning i Folket, i den opvoksende Slægt, i alle Russere og alle Franskmænd, at Krigen er uundgåelig, berettiget og oven i Købet gavnlig.

"Vi tænker ikke på Krig; vi beskæftiger os kun med Freden!" Man kunne være fristet til at udbryde: "Hvem · Pokker er det dog, man vil føre bag Lyset?" Men Spørgsmålet er temmelig overflødigt; det er kun alt for klart, hvem det er, der skal bedrages.

Den ulykkelige, man bedrager, og hvem man evig og altid har bedraget, det er det arbejdende Folk, det godtroende Folk, Folket, som med sine barkedede Næver har bygget alle disse Fæstninger, disse Arsenaler, Kaserne, Havne, Dæmninger, Paladser, Tribuner og Triumfbuer; Folket, som selv har sat og trykt alle disse Blade og Skrifter; Folket, som selv har skudt Vildtet, fisket østerserne og fremstillet Vinen, der nydes af alle disse Mennesker, som det føder, skaffer Undervisning og underholder, men som til Gengæld på det skammeligste bedrager Folket og bereder det en elendig

17 Karl VII. eller Charles VII, (1403-1461), fransk konge.

18 26. august 1346, franskmændene taber til englænderne.

19 19. september 1356, franskmændene taber til englænderne.

20 25. oktober 1415, franskmændene taber til englænderne.

21 1. september 1870, franskmændene taber til tyskerne.

22 18. august 1870, franskmændene taber til tyskerne.

Tilværelse. Det er dette skikkelige, godtroende Folk, som med et bredt og fornøjet Grin, der viser dets sunde, hvide Tænder, stod og beundrede alle disse gallonerede Herrer, disse utallige Faner, der bølgede over deres Hoveder, disse Rakter og Bomber, der smældede i Luften og kastede deres blændende Stjerner til alle Sider.

Og de, som nu slet ikke fik noget at se af al denne Herlighed, de har deres fugtige og nøgne Marker, Kulde, Sult og Sorg; de har Fjenden, som dræber, foran sig, og bag sig har de deres Anførere, som uden Ophør driver dem fremad, Blod, Sår, Lidelser, rådnende Lig, Tusinders Død til aldeles ingen Nytte. Men Folk som de, der har taget Del i Festlighederne i Toulon og Paris, de vil sidde bænkedede ved et vel besat Bord med de halvtømte Glas stående foran sig og med en Cigar i Munden; og i det godt opvarmede Telt, hvor de opholder sig, vil de med Knappenåle på et Kort betegne de Punkter, hvor der skal ofres så og så meget Kanonføde²³ ... som leveres af Folket - og alt dette sker for at komme i Besiddelse af en eller anden Stilling eller for at få en Stump Bånd i Knaphullet.

VI.

"Nej, det er der virkelig slet ikke Tale om," vil man svare os; "der er virkelig slet ingen krigerske Bagtanker. Der er to Nationer, som føler sig tiltrukne af hinanden, og de lægger ikke Skjul på deres Følelser - det er det hele. Der er da ikke noget ondt i, at Repræsentanterne for den ene af disse to Nationer, som holder af hinanden, bliver modtagne med særlige Æresbevisninger af Repræsentanterne for den anden? Er der i værste Fald noget så forskrækkeligt i, at denne Tilnærmelse kan betyde, at man vil hjælpe hinanden i Kampen mod en Nabo som truer Europas Fred?" Jo, der er det onde i det, at det er en Løgn, en fræk og skammelig Løgn, som ikke lader sig undskylde. Det er en Løgn, at Russerne pludseligt er blevet grebne af Kærlighed til Fransk-mændene og Franskmændene til Russerne. Det er en Løgn at påstå, at Russerne hader Tyskerne og nærer Mistillid til dem. Det er endelig en grov Løgn at påstå, at Hensigten med disse upassende og dumme Orgier er at sikre Europas Fred. Vi ved meget godt alle sammen, at vi slet ikke nu føler, og at vi heller ikke tidligere har følt nogen særlig Hengivenhed for Franskmændene, lige så lidt som vi enten tidligere har været eller nu er besjælede af særligt hadefulde Følelser over for Tyskerne.

Man fortæller os, at Tyskland har ondt i Sinde over for Rusland, at Tripelalliancen²⁴ truer Verdensfreden, og at vor Forening med Frankrig²⁵ vil få Kræfterne til at balancere og sikre Freden. Men det er en Påstand, som er så forskrækkelig dum, at man virkelig skulde skamme sig over at fremsætte den. Skulde den fransk-russiske Alliance kunne sikre Freden, må de Stridskræfter, den har at råde over, være matematisk lige så store som dem, Tripelalliancen kan stille på Benene.

Synker Vægtskålen til Fordel for den fransk-russiske Side, så må det jo være derfra, at Faren truer. Og hvis det igår frembød nogen Fare, at Kejser Vilhelm²⁶ stod i Spidsen for Tripelalliancen, så må Faren være så meget større idag, hvor Frankrig overtager en ledende Rolle, thi det kan jo ikke forsones sig med Tabet af de to Provinser. Tripelalliancen kaldte sig "Fredsforbundet", skønt den i manges øjne tværtimod kun

23 Dårligt uddannede eller dårligt ledte soldater, som ofres hensynsløst.

24 Militært forbund af tre stater mellem Tyskland, Østrig-Ungarn, fra 1879; Italien medlem 1882.

25 Frankrig, England og Rusland danner militærforbundet Tripelententen.

Forbundenes kolonipolitik og imperialismen kulminerer med første verdenskrig.

26 Wilhelm 2., 1859-1918, tysk kejser 1888-1918.

var et Krigsforbund. Den fransk-russiske Alliance kan ikke være andet end et Krigsforbund.

Nu må man imidlertid fremdeles erindre, at England anser sig for truet af den fransk-russiske Alliance og derfor søger at få et nyt Forbund i Stand. Hvorledes skal man derfor bære sig ad med at få tilvejebragt fuldstændig Ligevægt? Er der en stærk Mand i et Samfund, måtte de andre egentlig nødes til at slutte sig sammen imod ham.

"Hvad ondt er der i, at Rusland og Frankrig tilkendegiver deres Hengivenhed for hinanden?" Jo, der er det onde, deri, at denne Hengivenhed er en Løgn, og man lyver ikke uden at have en Hensigt dermed.

Djævelen er en Menneskedræber og Løgnens Fader. Løgneren har altid Drab til Følge. I nærværende Tilfælde er det mer indlysende end nogensinde før. Ganske i Lighed med, hvad der nu sker, så man, hvorledes Russerne kort Tid før Udbruddet af den russisk-tyrkiske Krig²⁷ ganske pludseligt blev grebne af Kærlighed til "de slaviske Brødre", som man i Århundreder slet ikke havde skænket en eneste Tanke. Tyskere, Franskmænd og Englændere har stået os og står os endnu den Dag idag uendelig meget nærmere end disse Montenegrinere, Serbere og Bulgarer. Man gav sig til at foranstalte Fester og Modtagelser, og vore Aksakov'er og Katkov'er²⁸, som man i Paris med Rette anser for Mønstre på Patrioter, pustede til Ilden, det bedste de kunne.

Ganske lige som nu var der den Gang ikke Tale om, andet end den heftige Kærlighed, Russerne pludselig havde fået til de slaviske Folkeslag på Balkanhalvøen. Man begyndte den Gang, lige som nu nys i Paris, med at spise og drikke i Moskva, med at sige en hel Mængde Dumheder, blive rørt over sine egne højhjertede Følelser og tale om Enighed og Fred - men man underforstår det vigtigste: de Planer; man havde med Hensyn til Tyrkiet.

Bladene gjorde endnu mer ud af det hele; lidt efter lidt blev Regeringen trukket med ind i det, og Serbien rejste sig. Der blev forfattet diplomatiske Noter og skrevet officøse Artikler. Bladene vadede dybere og dybere ud i Løgneren, bragte fler og flere løgnagtige Meddelelser. Det gik så hedt til, at Aleksander II²⁹, som i Virkeligheden slet ikke ville have Krig, tilsidst blev nødt til at give sit Samtykke dertil. Så skete der, hvad vi alle mindes:

Mennesker i Hundretusindevis slagtedes, og Millioner af Mennesker blev som ville Dyr. Men hvad der er foregået i Toulon og Paris, må nødvendigvis føre til et endnu forfærdeligere Blodbad.

Ministre og Generaler gør Begyndelsen med at holde Skåltaler, mens Musiken spiller den russiske Kejserrhyme og Marseillaisen; der bliver drukket på Frankrigs og Ruslands, på de forskellige Regimenters, Hærens og Flådens Velgående; Bladene trykker deres løgnagtige Artikler; en Mængde rige Lediggængere, der ikke ved, hvordan de skal få Tiden slået ihjel, vil begynde med at holde højtravende patriotiske Taler og vil give det Udseende af, at de uvenskabelige Følelser over for Tyskland er meget større, end de i Virkeligheden er. Om så Aleksander III sætter aldrig så stor Pris på Freden,

27 1877-1878.

28 Aksilov og Katkov, to meget indflydelsesrige russiske Publicister.

29 Aleksander II (1855-1881), russisk kejsers.

vil Omstændighederne dog tvinge ham til at give sit Samtykke til den Krig, hans Omgivelser, Bladene og (som man altid indbilder sig) den offentlige Mening forlanger.

Pludselig vil man i Bladene kunne læse de vanlige skæbnsvangre og dumme Proklamationer: "Vi, af Guds Nåde Selvhersker af Rusland, Konge af Polen, Storfyrste af Finland o.s.v. o.s.v., meddeler herved alle vore tro Undersåtter, at Vi til Held og Lykke for de kære Undersåtter, Gud har betroet Os, har anset det for Vor Pligt imod Gud at sende dem afsted for at dræbe og blive dræbte. Gud er med Os o.s.v."

Så vil der blive kimet med alle Kirkeklokker, og de langlokkede Præster vil trække i guldbroderede Ornater og bede til Gud, at han vil hjælpe godt til ved det forestående Myrderi. Så begynder den gode gamle Historie. Der vil i Bladene blive skrevet spalte-lange Artikler, hvori der under Fædrelandskærlighedens Maske sås Had og hides til Mord; Fabrikejere, Købmænd og Leverandører af Varer til Hæren får forskrækkelig travlt, thi der er jo noget ekstra at tjene. Embedsmændene vil heller ikke holde sig rolige, thi der kan jo blive Lejlighed til at stjæle endnu mer end ellers. Militærcheferne er også tilfredse, thi de får jo nu dobbelt Sold og dobbelte Rationer, og de kan jo have Udsigt til at få et Kors eller Bånd, en Guldstribe eller Stjerne som Belønning for de Myrderier, de får Lejlighed til at begå. En hel Mængde Lediggængere, både Herrer og Damer, vil også pludseligt få travlt; de vil lade sig optage i det "Røde Kors" og forberede sig til at forbinde de Sår, deres Mænd og Brødre slår, og disse Mennesker vil gå om i den salige Tro, at de handler som gode Kristne.

Og man vil se Tusinder, Hundredtusinder af Mænd blive drevne afsted i Flokke som Får; de vil ved Sang, Brændevin og Udsvævelser bedøve den Fortvivlelse, der knuger deres Hjerter ved at rives bort fra deres fredelige Arbejde, deres Hustruer, Mødre og Børn; man vil se alle disse skikkelige, fredeligt sindede Mænd blive drevne afsted bevæbnede med de mest fuldkomne Mordredskaber, og de vil gå; de vil komme til at døje Kulde og Sult, og Sygdom vil gøre deres Rækker tynde. De, der ikke bukker under for Sygdom, vil blive førte til et eller andet Sted, hvor de vil blive dræbte i Tusindvis, og hvor de vil dræbe Tusinder af Mennesker, de ikke kender, og som aldrig har gjort dem ringeste Fortræd.

Og når der bliver så mange Syge, Sårede og Døde, at man ikke længer kan skaffe dem af Vejen, og når Luften bliver så befængt med Stanken af rådne Lig, at endog de Højstkommanderende synes, at det begynder at lugte mindre godt, vil man holde Rast en Tid. Så godt det kan lade sig gøre, skaffer man de Sårede af Vejen; man kaster Ligene i en Grav, som man dækker med et Lag Kalk - og så driver man de Overlevende, alle de Bedragne videre fremad, altid fremad, indtil de, der har sat det hele i Bevægelse, endelig bliver kede deraf, eller til deres Ønsker i den ene eller den anden Retning er blevne tilfredsstillende.

Og så vil man have opnået, at Mennesker i Massevis er blevne slettere, og at Menneskehedens Udvikling i virkelig kristen Ånd atter standses i Snese, ja måske i Hundreder af År. Og de, der har Fordel deraf, vil gøre gældende, at Krig er nødvendig, eftersom der altid er blevet ført Krig, og de vil forberede den opvoksende til den næste Krig ved straks fra Barndommen at proppe den med falske Forestillinger.

VII.

Da patriotiske Manifestationer som de, der har fundet Sted i Toulon og Paris, lang Tid i Forvejen, men derfor ikke mindre sikkert, lænkebinder Menneskers frie Vilje og uundgåeligt leder til Forøvelse af de vanlige Forbrydelser, som har deres Udspring af Fædrelandskærlighed, må enhver, der indser Betydningen af sådanne Fester, anse sig forpligtet til at protestere imod alt, hvad de dækker over.

Når d'Hrr. Publicister derfor skriver, at alle Russere billiger, hvad der er sket i Kronstadt, i Toulon og Paris, og at denne Alliance er stærk i Kraft af hele Folkets Vilje: når Ruslands Minister til Folkeoplysningens Fremme forsikrer de franske Ministre, at alle de, der hører ind under hans Forvaltningsgren: de russiske Skolebørn, Studenter, Professorer, Lærde og Forfattere deler hans Følelser; når Chefen for den russiske Eskadre erklærer Franskmændene, at hele Rusland vil vide dem Tak for den Modtagelse, der er bleven de russiske Søfolk beredt; når d'Hrr. Provster i deres Menigheders Navn forsikrer, at de Bønner, Franskmændene har opsendt for den kejserlige Familie, dybt har rørt og inderligt har glædet hele det russiske Fok, som elsker Tsaren; når Ruslands Ambassadør i Paris, der betragter sig som det russiske Folks Repræsentant, tager Ordet mellem to af Middagens lækreste Retter og med et Glas Champagne i Hånden erklærer, at alle russiske Hjerter slår i Takt med hans, der pludselig er bleven opfyldt af en overvættets Kærlighed til det skønne Frankrig - så må vi, der ser klart på Sagen, anse det for vor hellige Pligt at protestere energisk derimod, ikke blot i vort eget men også i mange Millioner Russeres Navn; vi må erklære, at vore Hjerter aldeles ikke slår i Takt med d'Hrr. Publicisters, Eskadrechefers, Ministres, Provsters og Ambassadørers, men tværtimod højt og lydeligt lade dem vide, at vi er opfyldte af Vrede og Væmmelse over den skæbnesvangre Løgn, de - bevidst eller ubevidst - bidrager til at udsprede ved deres Taler og deres hele Optræden.

Lad dem kun drikke Champagne, så meget de vil; lad dem kun skrive Artikler og holde Taler - men lad dem nøjes med at gøre det i deres eget Navn. Vi, der er Kristne eller betragter os som Kristne, kan ikke tillade, at deres Ord eller Artikler får nogen bindende Kraft for os. Vi kan ikke tilstede det, fordi der bag disse jublende Festligheder, bag disse Taler og Omfavnelser skjuler sig en Tanke, der næppe skal tjene til at opretholde Freden, således som man vil indbilde os. Det er Orgier, der ligner dem, slette Mennesker hengiver sig til for at berede sig til at udøve en Forbrydelse.

VIII.

Det er nu fire År siden, at den første Svale fra Toulon aflagde os Besøg ude på Landet. Det var en fransk Agitator, som er bekendt for at interessere sig stærkt for en Krig med Tyskland, og han kom til Rusland for at træffe Forberedelser til den fransk-russiske Alliance. Da han kom, var vi ude på Markerne i Færd med Høhøsten, og da vi kom hjem derfra, gjorde vi Bekendtskab med vor Gæst: Han begyndte straks at fortælle os om sin Deltagelse i Krigen, sin Tilfangetagelse og Flugt; han tilføjede, at han helligt og dyrt havde lovet sig selv aldrig at holde op med at agitere for en Krig med Tyskland, førend Frankrig havde generhvervet, hvad det havde mistet, og han følte sig stolt over dette Løfte.³⁰ Vi kunne aldeles ikke gå ind på vor Gæsts Anskuelser om

³⁰ Den pågældende var Deroulecle.

Nødvendigheden af en fransk-russisk Alliance, der ville være i Stand til at gengive Frankrig dets tidligere Grænser og dække os mod Tysklands onde Hensigter. Han erklærede, at Frankrig umuligt kunne slå sig til Ro, så længe det ikke havde generobret sine tabte Provinser; vi svarede ham, at Preussen heller ikke havde kunnet slå sig til Ro, førend det havde hævnnet Nederlaget ved Jena; hvis det nu næste Gang lykkedes Frankrig at tage Revanche, ville Tyskerne se sig tvungne til at hævne sig påny; det måtte således blive Krig i det uendelige.

Han ytrede, at Frankrig er forpligtet til at befri de Brødre, man har fravristet det, og vi svarede dertil, at de arbejdende Klasser i Elsass-Lothringen ikke på nogen Måde er uheldigere stillede under tysk Herredømme, end de var det under fransk.

"Den Omstændighed, at der er en Del Elsassere, som hellere vil kaldes Franskmænd end Tyskere; den Omstændighed, at De personlig kunne ønske at gengive Frankrig dets tidligere militære Glans, er dog ikke tilstrækkelig til igen at slippe alle de forfærdelige Rædsler løs, som Krig altid medfører, ja end ikke til at ofre blot et eneste Menneskes Liv." "De har let nok ved at tale således", svarede han, "da man ikke har taget noget fra Dem; men hvis man tog Polen eller Østersøprovinserne fra Dem, ville De nok komme til at se anderledes på Tingene."

Vi gjorde ham opmærksom på, at det fra et politisk Synspunkt betragtet ville være en ligefrem Fordel, hvis vi mistede disse Provinser, thi der ville så behøves færre Tropper end nu, hvor man er nødt til at forsvare dem, og Statens Udgifter kunne således formindskes; fra et kristeligt Synspunkt betragtet ville vi under ingen Omstændigheder kunne billige en Krig, thi Krig medfører Manddrab; Kristus har ikke blot forbudt os at dræbe, men han har befalet os at gøre godt mod alle Mennesker, da de er vore Brødre, uden Hensyn til Nationalitet. Når en kristen Regering erklærer Krig, bør den derfor - logisk set - begynde med at omstyrte Korset, gøre praktisk Anvendelse af Kirkerne og sørge for, at Præsterne får en anden Beskæftigelse; den må lægge Evangeliet på Hylden og slå en tyk Streg over alt, hvad der hedder kristelig Moral. Enten er man Kristen, eller man er det ikke. Så længe Kristendommen ikke er tilintetgjort, er det kun ved List og Bedrag, således som det sker nu, at man kan få Menneskene til at gå i Krig. Men den, der gennemskuer dette Bedrag, vil holde sig borte derfra.

Vi gjorde vor Bemærkning uden Ledsagelse af Champagne eller Musik eller noget som helst andet, der kunne omtåge vor Forstand. Vor Gæst nøjedes med at trække på Skulderen, og som elskværdig Franskmand tilføjede han, at han takkede meget for den hjertelige Modtagelse, han havde fået, men at han naturligvis kun kunne beklage, at hans Ideer ikke havde fundet en lige så god Modtagelse som han selv.

IX.

Efter denne Samtale gik vi igen ud til vort Arbejde i Marken. Da vi var komne derud, mente min Gæst, at hans Ideer ville finde større Genklang hos de jævne Folk, end de havde fundet hos os. Vi havde med os en gammel Bonde, der led af en stærkt udviklet Broksskade, men som alligevel forrettede sit Arbejde. Hans Navn var Prakoviev.

Min Gæst bad mig om at forklare hans Felttogsplan mod Tyskland for denne Bonde, Planen bestod i at gå løs på Tyskland samtidigt fra to Sider. For at gøre det rigtig

tydeligt for Prakoviev lagde Franskmanden en af sine hvide Hænder på hver Side af Bonden og trykkede hans Skjorte, der var fugtig af Sved. Jeg ser endnu for mig det forbavsede og skælmske Ansigt, den skikkelige Prakoviev satte op, da jeg forklarede ham Franskmandens Ord og Gestus. Prakoviev anså tydeligt nok det hele for en behagelig Spøg, thi han kunne ikke forestille sig, at et fornuftigt og oplyst Menneske som denne Franskmand med koldt Blod og i nøgtern Tilstand kunne sige, at han ønskede Krig.

Han svarede spøgende på, hvad han tog for en Spøg, og sagde:

- "Ja, men når I trykker ham sådan fra begge Sider, kan han jo hverken komme frem eller tilbage; I må sørge for, at han får en Smule Plads. " Jeg oversatte Bondens Svar for Franskmanden.

- "Vil De ikke sige ham, at vi holder af Russerne," bad han mig.

Prakoviev blev endnu mere forundret over disse Ord, end han var blevet over, at Franskmanden havde trykket ham: han begyndte at ane Uråd.

- "Hvem er den Herre?" spurgte han mig og gjorde en Bevægelse med Hovedet i Retning af min Gæst.

Jeg svarede ham, at det var en Franskmand, en rig Herre.

- "Hvad vil han egentlig her?" spurgte Prakoviev.

Da jeg nu havde forklaret ham, at han havde til Hensigt at få en Alliance i Stand mellem Russerne og Franskmændene, hvis det kom til Krig med Tyskland, kunne jeg nok mærke, at Bonden ikke var tilfreds med den Forklaring. Han vendte sig om mod Arbejderskerne, der havde sat sig ned ikke langt fra os, og i en streng Tone, der imod hans Vilje tydeligt nok viste, at vor Samtale havde vakt allehånde Tanker hos ham, råbte han til dem:

- "Hvor I dog er dovne! Jeg tror virkelig, at I sidder der og sover; I har nok ikke noget Jav med at komme til at klemme Tyskerne; de har endnu ikke revet Høet sammen; de vil vist ikke klemme på førend iovermorgen." Men så kom Prakoviev til at tænke på, at min Gæst kunne blive stødt over denne Bemærkning, og med et bredt Grin, der viste to Rader ødelagte Tænder, sagde han til ham:

- "Nej, kom nu hellere hen og hjælp os med Arbejdet ... og send os også Tyskeren; når vi har endt vort Dagværk, skal vi gå ud at spadserer også med ham; det er nu min Mening om den Ting." Så tog han sin Hånd med de svulmende Årer ud af Grenene på Høtyven, han havde støttet sig til, tog Høtyven på Nakken og gik sin Vej.

"Det var dog en prægtig gammel Fyr!" udbrød den høflige Franskmand.

Hermed sluttede den Gang hans diplomatiske Mission til det russiske Folk.

Der var adskillige Tanker, som krydsede gennem mit Hoved ved Synet af disse to Mænd, der var så helt forskellige i deres Ydre: den ene af dem strålede af Sundhed,

var livlig og elegant, klædt efter den nyeste Mode, og med hvide Hænder, der ikke kendte til Arbejde, viste han, hvorledes man skulde bære sig ad med at tage Vejret fra Tyskerne; den anden af dem med Strå i sit Hår, udslidt af Arbejde, brændt af Solen, til Trods for sin Skrøbelighed arbejdende Dag ud og Dag ind med sine barkedede Næver, mer end tarvelig klædt og med slidte Bastsandaler på Fødderne; med Høtyven på Nakken gik han til sit Arbejde på den sindige Måde, der er egen for Arbejderen, som sparer lidt på sine Kræfter .. Ja, den Gang krydsede adskillige Tanker gennem mit Hoved ved Synet af disse to Mænd - og mangt og meget blev klart for mig. Nu efter Festerne i Toulon og Paris ser jeg dem igen lyslevende for mig; den ene var en ypperlig Repræsentant for dem, der lever og lever godt af Folkets Arbejde og i det givne Øjeblik bruger dette Folk som Kanonføde; den anden en lige så ypperlig Repræsentant for denne Kanonføde, som underholder de Klasser, der tager Bestemmelse om det arbejdende Folks Skæbne.

X.

"Men man må ikke glemme, at Tyskerne har taget to Provinser fra Frankrig, revet Børn ud af deres Mødres Favn!... Hvor kan Rusland finde sig i, at Tyskland vil diktere det Love og hindre det i at gennemføre sin historiske Mission i Orienten? Det kan da muligt tilstede, at man falder på at skille det af med Østersøprovinserne, Polen eller Kaukasus, lige som Tyskland har skilt Frankrig af med Elsass og Lothringen .." "Men Tyskland kan ikke tænke på at opgive de Fordele, det har vundet med så uhyre Ofre.." "Men England kan ikke tillade, at nogen anden Magt bliver absolut Herre på Havet . ." "Når dette er sagt, indrømmer man som oftest, at Frankrig, Rusland, Tyskland og England er beredte til at bringe de største Ofre, det ene for at generobre de tabte Provinser, det andet for at hævde sin Indflydelse i Orienten, det tredje for at konsolidere sin Enhed, det sidste for at vedblive at være Havenes Herskerinde.

Man går ud fra, at Fædrelandskærlighed for det første er en Følelse, som er alle Mennesker medfødt, og for det andet en Følelse af så højt moralsk Værd, at den absolut bør fremkaldes ved kunstige Midler, hvis det skulde vise sig, at den manglede et eller andet Sted.

Men disse Antagelser er ganske fejlagtige.

Jeg har levet et halvt Århundrede ude blandt det russiske Folk, og i al den Tid har jeg ikke en eneste Gang hos de arbejdende Klasser bemærket noget, som kunne tyde på Tilstedeværelsen af en patriotisk Følelse - naturligvis fraregnet disse patriotiske Fraser, der bliver lærte udenad i Skoler og Kaserne, og som man kan høre opremse også af de aller mindst respektable Medlemmer af de lavere Samfundsklasser. Jeg har aldrig nogensinde hørt Folket fremsætte en fædrelandskærlig Tanke; tværtimod har jeg altid kunnet iagttage, at de alvorligste og hæderligste blandt Folkets Mænd viste den største Ligegyldighed, ja endog Foragt over for enhver patriotisk Tilkendegivelse. Jeg har gjort den samme Iagttagelse blandt andre Landes arbejdende Klasser, og Rigtigheden af mine Iagttagelser er ofte bleven bekræftet for mig af højtopleste Franskmand, Tyskere og Englændere, når Talen kom på deres egne Landsmænd.

Den arbejdende Befolkning er alt for stærkt optaget af Kampen for Tilværelsen, som lægger Beslag på al dens Tid, til at den kan beskæftige sig med de politiske

Spørgsmål, der ligger på Bunden af Fædrelandskærligheden: Ruslands Indflydelse i Orienten, det tyske Riges Konsolidering, Frankrigs Generhvervelse af de tabte Provinser o.s.v. Disse Spørgsmål interesserer ikke Folket, og det ikke blot, fordi det næsten aldrig kender noget nærmere til dem, men også fordi dets Interesser slet ikke har noget med Politik at gøre. En Mand af Folket bryder sig ikke om at vide, hvor denne eller hin Grænselinie er trukket, eller hvem der er Herre i Konstantinopel o.s.v.; det er ham også ligegyldigt, om han skal betale sine Skatter eller afgive sine værnepligtige Sønner til den ene eller den anden Regering. Hvad der derimod interesserer ham i højeste Grad, er at få at vide, hvor meget han skal betale, hvor lang Tid Militærtjenesten varer, hvad Pris Jorden står i, hvor meget der betales i Arbejds-løn o.s.v., Spørgsmål, som slet ikke har noget med politiske Interesser at gøre. Heraf kommer det da, at de sociale Ideer breder sig i Folkets Masser, skønt Regeringerne gør de største Anstrengelser for at kvæle disse Ideer og i det Sted indpode Fædrelandskærligheden, der er fremmed for Folket, og som viser en Tilbøjelighed til helt at forsvinde, selv der, hvor den er bleven indpodet med stort Besvær, for kun at komme til Syne blandt Overklasserne, der' kan have Nytte af den. Når den patriotiske Følelse nu og da bemægtiger sig Folkemasserne, således som Tilfældet var i Toulon og Paris, så sker det kun, hvor disse Folkemasser er komne under hypnotisk Påvirkning fra Regeringernes og Overklassernes Side; Følelsen udslukkes, så snart denne Påvirkning ophører.

I Rusland f. Eks. - hvor Fædrelandskærligheden, under Form af Hengivenhed for og Kærlighed til Troen, Tsaren og Landet, indpodes Folket med Opbydelse af alle de Midler, Regeringen har til sin Rådighed: Kirker, Skoler o.s.v. - er hele den arbejdende Klasse eller omtrent et Hundrede Millioner Mennesker aldeles fri for Fordomme i denne Retning, en Kendsgerning, der ganske vist strider mod den gængse Antagelse. Den arbejdende Klasse kender ikke det mindste til sin Tro, den ortodokse Religion, som Regeringen lærer den, og som man indbilder sig, at den sætter så højt; men sætter den sig ind i den, skynder den sig blot at sige sig løs fra den og blive rationalistisk, det vil sige at tilegne sig en Tro, der hverken kan angribes eller forsvares.

Uagtet alt, hvad der bliver gjort for at påvirke Folkets Følelser over for Tsaren, er dets Holdning over for ham ikke anderledes end over for enhver, der er i Besiddelse af Magt: dømmer det ikke, forholder det sig ganske ligegyldigt. Og hvad Fædrelandet angår, ja, hvis man dermed mener andet end Landsbyen eller den nærmeste Landkreds, så kender det ikke til Fædreland eller gør ikke nogen Forskel mellem det og de øvrige Stater. Lige som de russiske Udvandrere fordum slog sig ned i Østrig eller i Tyrkiet, således drager de også nu uden Forskel til fjerntliggende Egne af Rusland selv, til Tyrkiet eller til Kina.

XI.

Min mangeårige Ven D. tilbragte Vinteren på Landet; hans Hustru opholdt sig i Paris, og fra Tid til anden tog han dertil for at besøge hende.

De lange Vinteraftener havde han ofte Lejlighed til at samtale med en Bonde, der ikke havde nydt Skoleundervisning men var meget opvakt, og som kom for at gøre Regnskaberne op med ham. Min Ven talte bl.a. med ham om, hvor højt Regeringsformen i

Frankrig står over den, der hersker i Rusland. Hvad jeg her fortæller, forefalder ganske kort Tid før den seneste Rejsning i Polen, og netop da den franske Regering havde tilladt sig en Indblanding i vore Anliggender. Den patriotiske Presse i Rusland var lutter Fyr og Flamme, og de ledende Klasser forstod så godt at gyde Olie på Ilden, at Situationen blev i høj Grad spændt, og der for Alvor var Tale om at sende Frankrig en Krigserklæring.

Min Ven, der var stærkt berørt af de Artikler, Bladene bragte, talte en Dag med den nævnte Bonde om det spændte Forhold mellem Frankrig og Rusland, og han erklærede, at han, der tidligere havde været Officer, ville melde sig til Tjeneste, hvis Krigen brød ud, for at få Lejlighed til at slås med Franskmændene. Den Gang (1863) gik de russiske Patrioter stadig og tænkte på at tage Revanche over Frankrig for Krimkrigen.

- "Jeg kan slet ikke forstå, hvorfor vi skulde erklære Franskmændene Krig," indvendte Bonden.
- "Skal vi da virkelig finde os i, at de blander sig i vore Sager?" svarede min Ven.
- "Ja, men De siger jo selv, at alt er meget bedre indrettet hos dem end hos os," bemærkede Bonden med uforstyrrelig Ro, "så jeg synes, der kunne være noget i, at vi lod dem ordne vore Sager". Min Ven fortalte mig senere, at denne Bemærkning havde slået ham i den Grad, at han ikke havde kunnet svare noget derpå; men han var bristet i Latter, således som man undertiden gør, når man vågner af en Drøm.

Ganske lignende Ytringer kan man høre af alle Russere, der tilhører de arbejdende Klasser, når de da ikke netop har drukket for meget eller befinder sig under Regeringens hypnotiserende Indflydelse.

Man taler så meget om det russiske Folks Kærlighed til sin Religion, sin Tsar og sit Land, men jeg kan aldeles bestemt forsikre, at der ikke i hele Rusland findes et eneste Sogn, hvor Bønderne ville betænke sig et Øjeblik på, hvad de ville gøre, hvis man gav dem Valget mellem at blive i Rusland hos deres "kære lille Fa'er" (som Tsaren jo kaldes i Bøgerne), med deres hellige ortodokse Tro og deres elskede Fædreland med dets knapt tildelte og mindre frugtbare Jord, eller at forlade det alt sammen for at slå sig ned i Preussen, Kina, Østrig, Tyrkiet, ligegyldigt hvor, blot de kunne få lidt mere og lidt frugtbare Jord. Det er en Kendsgerning, som man har kunnet konstatere mangan god Gang, både tidligere og endnu den Dag idag.

En russisk Bonde ved, at han bliver plukket af enhver Regering, og det kan være ham så temmelig ligegyldigt, hvem det er, der plukker ham. Nej, hvad der er af Betydning for ham at vide, er, om der er rigeligt med Vand, om Jorden er god, og om Kålen kan vokse godt i den. Nu kunne man jo tænke sig, at Russernes Ligegyldighed kommer af, at hvilken som helst anden Regeringsform ville være at foretrække for den, de lever under, da det er den værste af alle i hele Europa. Men således forholder det sig ikke. Så vidt jeg ved, kan man iagttage det samme Fænomen blandt de engelske, hollandske og tyske Udvandrere i Amerika og blandt de Udlændinge, der indvandrer til Rusland.

De arbejdende Klasser i Europa påvirkes i yderst ringe Grad ved at gå over fra tyrkisk

til østrigsk, fra fransk til tysk Herredømme; deres Forhold berøres i Virkeligheden så lidt deraf, at de ville vise sig fuldstændigt ligegyldige derfor, hvis ikke Regeringerne og de herskende Klasser ved kunstige Midler hidsede dem op til Modstand mod den nye Ordning.

XII.

Som Bevis på udprægede patriotiske Følelser hos de forskellige Folkeslag anfører man i Almindelighed Tilkendegivelser som de, der i Rusland fandt Sted i Anledning af Kejserparrets Kroning og efter Katastrofen ved Borki, i Frankrig, da Krigserklæringen i 1870 blev tilstillet Preussen, i Tyskland efter den sejrriige Krig og atter under de fransk-russiske Festligheder. Men man skulde blot vide, hvorledes sådanne Tilkendegivelser bringes i Stand.

I Rusland f.Eks. befaler man Bønder og Fabrikarbejdere at trække i Stadstøjet og stille sig op på nærmere angivne Steder, når Kejseren aflægger Besøg i en eller anden By. Det går til på samme Måde overalt, når man har Brug for patriotiske Tilkendegivelser; hele Forskellen er den, at man andetsteds bærer sig lidt mindre plumpt ad end i Rusland. De fransk-russiske Glædesfester, man har villet udgive for et ærligt og sandt Udtryk for Stemninger og Følelser hos det egentlige Folk, var således lang Tid i Forvejen blevet forberedte med stor Dygtighed, og den franske Regering havde hjulpet godt med ved Forberedelseme. "Så snart man havde fået Efterretning om, at den russiske Flåde ville komme," -- jeg citerer atter Regeringsbladet Sielski vjestnik, der bringer Uddrag af andre Blade - "blev der straks dannet Festkomiteer ikke blot i de Byer og Flækker, som ligger ved Jærnbanen Toulon-Paris, men også i mange mer afsides liggende Stæder. Overalt blev der foretaget Indsamlinger. En stor Mængde Byer sendte Deputationer til Paris for at anmode Ruslands Ambassadør om at gøre sit til, at de russiske Søfolk kunne komme til at opholde sig, om det så kun var en eneste Time, i pågældende By. Kommunalbestyrelserne i de Stæder, vore Søfolk skulde besøge, anviste Hundredtusinder og erklærede sig villige til at gøre endnu større Ofre, når Festlighederne blot kunne blive rigtig strålende. Paris anviste for sin Del lige så meget som alle de andre Byer tilsammen. Der var endogså Stæder, som vore Søfolk slet ikke kunne få Lejlighed til at besøge, men som dog arrangerede Fester til Ære for Rusland i Anledning af Flådebesøget; andre Byer afsendte Deputationer til Toulon og Paris for "at overbringe Frankrigs Gæster Hilsener, Adresser og Gaver. Den 1ste Oktober blev betragtet som en Festsdag: Skolerne havde fri, og Soldaterne fik deres Straffe eftergivne; man ville have, at de stadigt skulde mindes den 1ste Oktober som en lykkelig Dag for Frankrig o.s.v. o.s.v."

Jærnbaneselskaberne solgte Biljetter til nedsat Pris og satte Ekstratog i Gang for at gøre det lettere for Folk at tage ned til Toulon. Når det nu ved Hjælp af en hel Mængde Forholdsregler af dette Slags, der alle kan føres tilbage til Regeringen, endelig er lykkedes at få Befolkningens Bærme - det vil sige de store Masser i Stæderne - bragt op på Kogepunktet, taler man om "et pålideligt Udtryk for Folkets Følelser!" Jeg påstår nu, at Manifestationer som de, der fandt Sted i Toulon og Paris, eller som de, der har fundet Sted til Ære for Bismarck³¹ eller Kejseren i Lothringen³², eller som dem, man kan blive Vidne til i Rusland, hver Gang der er en eller anden

31 Otto Eduard Leopold von Bismarck (1815-1898) tysk adelsmand og politiker, rigskansler 1871-1890.

32 Konge- kejserhuset Habsburg-Lothringen, Østrig-Ungarn.

festlig Anledning, ikke beviser andet, end at Regeringerne og de herskende Klasser råder over mægtige Midler til at fremkalde en stærk Bevægelse i Befolkningerne, og at det vil være dem muligt, når som helst de måtte ønske det, at få sådanne "patriotiske Tilkendegivelser" satte i Scene.

Jeg påstår, at man ikke kan forlange et bedre Bevis for Folkets patriotiske LigeGYldighed end netop den utrolige Ulejlighed, der må anvendes for ved kunstige Midler at tilvejebringe en Stemning, sammenlignet med de tarvelige Resultater, Regeringerne og de herskende Klasser har nået i denne Henseende til Trods for alle deres Anstrengelser.

Var den patriotiske Følelse så stærkt rodfæstet i Folkenes Hjerter, som man vil give det Udseende af, ville man lade den få Lejlighed til at give sig frit Luft og ikke bringe alle mulige kunstige Midler til Anvendelse for at fremkalde et Udbrud.

Man skulde virkelig hos os i Rusland prøve på ikke at tvinge Folket til at aflægge Troskabsed, hver Gang der kommer en ny Kejser på Tronen; man skulde blot om det så kun var et eneste År, lade være med at holde Kirkebøn for Kejseren, således som det nu er Skik ved Enden af enhver Gudstjeneste; man skulde blot lade være med at tvinge Befolkningen til at pynte Husene med Flag og illuminere, når det er Kejserens Fødsels- og Navnedag; man skulde lade være at ringe med alle Kirkeklokker i Dagens Anledning; man skulde blot prøve på at give Tilladelse til, at Kejserens Navn trykkes med almindelig Skrift i Bøger og Blade, i Almanaker o.s.v. i Stedet for som nu med stor og fed Skrift; man skulde blot prøve på at give Folk Lov til at sige deres Hjertens Mening om Kejseren uden straks at blive fængslede og dømt . . . ja, så ville man snart nok få Syn for, hvorledes det egentlig, forholder sig med Arbejdernes og Bøndernes, det vil sige hele det russiske Folks udskregne Kærlighed til Tsaren, som overleverer dem i de store Godsejeres og de Riges Hænder! Jeg skulde næsten tro, at man betænker sig på at anstille Forsøget.

Det var nu Rusland.

Men lad de herskende Klasser i Tyskland, Frankrig, Italien og England blot holde inde med den overvættede store Umage, de nu gør sig for at puste til den patriotiske Begejstring, og med at banke ind i den store Befolkning, at den skal have Ærbødighed for Regeringen - så skal vi snart få at se, hvorledes det egentlig forholder sig med den meget omtalte Fædrelandskærlighed i de brede Lag af Folket.

Men det skal man nok vogte sig for: der bliver opbudt alle tænkelige Midler for at nå Målet - Befolkningens Fordummelse - og der tages fat i god Tid, mens Folk endnu er Børn. Man påvirker de brede Lag gennem Skolebøgerne, gennem Prædikener og Taler, gennem Skrifter og Blade, Poesi og Prosa og ved at oprejse Mindesmærker. Derpå får man nogle Tusinde til at møde, hvor man har Brug for dem (man tvinger dem dertil, eller man betaler dem kontant eller på anden Måde); en Mængde Dagdrivere, der altid indfinder sig, hvor der er Opløb, slutter sig til dem, og når så Musiken spiller op, og Kanonerne tordner, mens Mængden råber "Længe leve den eller den!" så snart en tager Hatten af og råber for " .. så bliver det velvilligst udlagt som et uomstødeligt Bevis på de udmærkede Følelser, der besjæler hele Folket. Man glemmer rent, at disse få Tusinde, der altid er beredte til at råbe Hurra hvor som helst og for hvem som helst, kun Udgør en aldeles forsvindende Del af Folkets Millioner; man overser dernæst, at

mindst Halvdelen af disse Tusinder, der svinger med Huerne og er så glade at se til, enten har fået Befaling til at gøre det således som det sker hos os i Rusland -, eller er blevet lokkede dertil på den ene eller den anden Måde; endvidere er det sikkert nok, at der blandt alle dem, som råber Hurra, næppe er mer end nogle få Snese, der ved, hvad det er, Manifestationen tilsigter, mens alle de andre akkurat lige så let kunne bringes til at demonstrere i modsat Retning; endelig bør man ikke glemme, at Politiet er tilstede for at anholde den, der skulde driste sig til at råbe noget andet end det, Regeringen i Øjeblikket ønsker. Vi har jo set, hvorledes det gik under de fransk-russiske Festligheder.

I Frankrig har Jubelen været lige stor for Napoleon I³³, da han drog i Krig mod Rusland, og for Aleksander I³⁴, som man netop havde kæmpet imod; så jublede man igen for Napoleon, derpå "for de Allierede; man råbte med korte Mellemrum Hurra for Bourbonerne³⁵, for Orleanisterne³⁶ og for Republiken; man har råbt "Længe leve!" for Napoleon III³⁷ og for Boulanger.

I Rusland råber man idag Hurra for en Peter, imorgen for en Katharina³⁸, i overmorgen for en Paul, Aleksander, Konstantin eller Nikolaus; for en Hertug af Leuchtenberg og for "de slaviske Brødre" på Balkanhalvøen, for Kongen af Preussen og for de franske Søfolk, kort sagt for alle og enhver, hvem Regeringen ønsker at berede en smuk Modtagelse.

På samme Måde går det til i England og Amerika, i Tyskland og Italien.

Hvad man i vor Tid kalder Fædrelandskærlighed, er simpelt hen ikke andet end dette: på den ene Side en kronisk Sjælstilstand, der stadig opretholdes ude i Befolkningerne ved Hjælp af Skolen, Religionen og en Presse, som står i Regeringernes Sold; på den anden Side en akut Ophidselse, som Overklasserne ved særlige Midler fremkalder hos den Del af Folket, der står på det laveste moralske og intellektuelle Udviklingstrin, og som de så udgiver for et pålideligt Udtryk for hele Folkets Vilje.

Fædrelandskærligheden er en Følelse, der er ukendt blandt de arbejdende Klasser, uden for så vidt den er indpodet dem kunstigt af Overklasserne.

XIII.

Men er Fædrelandskærligheden ukendt for Mænd og Kvinder af Folket, så må det komme af, at de endnu ikke er nåede op på Højde med denne ædle Følelse, der er et Særkende for enhver oplyst Mand og Kvinde. Er de blottede for denne Følelse, må man vække den hos dem gennem Opdragelsen.

33 Napoleone di Buonaparte, eller Napoléon Bonaparte (1769-1821), fransk general, kupmager og kejser.

34 Aleksandr I Pavlovich (1777-1825), russisk kejser.

35 Karl III og Alfonso XII

36 Efter Louis-Philippes blev afsat som fransk kejser ved en revolution i 1848 delte de franske royale sig i to grupper: legitimisterne, der støttede bourbonfamilien og orleanisterne, der støttede orleansfamilien.

37 Napoléon III, Charles Louis-Napoléon Bonaparte, eller Louis-Napoléon Bonaparte, (1808-1873) første præsident i den franske republik 1848-1851, 1951-1852, fransk kejser 1952-1870.

38 Katharina II., eller Katharina den store (1729-1796), russisk kejser.

Det er netop det, Regeringen bestræber sig for. Således omtrent plejer Overklasserne at udtale sig, og de er så naivt overbeviste om, at den patriotiske Følelse er noget ganske overordentlig ophøjet, at Mænd og Kvinder af Folket, der ikke er besjælede af denne Følelse, næsten anser sig for brødefulde og søger at vænne sig til den, skønt den er dem antipatisk.

Men hvad er nu egentlig denne Fædrelandskærlighed, der skal være noget så ophøjet, at de brede Lag absolut bør oplæres deri?

Fædrelandskærlighed er slet ikke andet end en Følelse, som medfører, at enhver kommer til at foretrække sit Land frem for alle andre - noget, der har fundet et så fortræffeligt Udtryk i den tyske Sang: "Deutschland, Deutschland über Alles."

Man behøver blot i Stedet for Deutschland at sætte Navnet på et hvilket som helst andet Land i Verden - så har man Fædrelandskærlighedens Formel fiks og færdig.

Meget muligt, at en Følelse af denne Slags passer i Regeringernes Kram og kan bruges til at sikre de enkelte Landes Integritet, men man må blot ikke komme og fortælle os, - at det er en ophøjet Følelse, når den tværtimod er både dum og umoralsk. Den er dum, fordi der jo ikke er sund Sands i, at alle Lande, hvert for sig, betragter sig som stående over alle de andre; den er umoralsk, fordi den uundgåeligt må opfordre hvert især af de fædrelandskærlige Lande til at stræbe efter at skaffe sin Befolkning alle Slags Fordele til Skade for de andre. Men dette strider mod den moralske Lov, der siger: "Gør ikke mod andre, hvad Du ikke vil, at andre skal gøre mod Dig." Fædrelandskærligheden har kunnet anses for en Dyd i længst forsvundne Dage, da man krævede en ubegrænset Offervillighed for, hvad der den Gang var det højeste Ideal, man kunne stræbe efter: "Fædrelandet".

Men hvorledes skal Fædrelandskærligheden kunne gå og gælde for en Dyd nu i vor Tid? Den forlanger jo netop af os ganske det modsatte af, hvad vor Religion og vor Moral påbyder os; den forlanger jo, at vi skal gøre Forskel mellem Jordens Folkeslag, at vi skal anse vort eget Land og Folk for stående over alle de andre, mens Religionen og Moralen vil, at vi skal betragte alle Mennesker som vore Brødre. Fædrelandskærlighedens Følelser er i vore Dage ikke en Dyd men en Last - og det er endda et meget mildt Udtryk. Vil man være ærlig, må man indrømme, at den ægte Fædrelandskærlighed egentlig slet ikke er mulig nutildags, da den savner ethvert materielt og moralsk Grundlag.

Der kunne være nogen Mening i den i længst forsvundne Dage, hvor ethvert Folk, som udgjorde et mer eller mindre ligeartet Hele, bekendte sig til samme Statsreligion, bøjede sig for en gudsnådig Enevoldsherskers uindskrænkede Magt og betragtede sig selv som en ø midt ude i et Hav af Barbarer, der truede med at skylle hen over dem. Under sådanne Forhold var der intet at indvende imod Fædrelandskærligheden; den var jo kun et naturligt Udtryk for Ønsket om at sætte en Bom for Anfald af Barbarer, der ikke alene var en stadig Fare for Ordenens Opretholdelse men jo også altid var rede til at myrde, plyndre og skænde og til at føre Mænd og Kvinder bort som Slaver. Man kan godt forstå, at et Folk under disse Forhold kunne sætte sit Land højere end Nabolandene, at det kunne gribes af Had til Barbarerne³⁹ og forledes til at dræbe dem

39 I oldtidens Grækenland en person som ikke var græker, dvs. de fremmede, der ikke deltog i det græske polis, bystatens liv. Barbari er mangel på civilisation og kultur; råhed, grusomhed,

for at forsvare sit Hus og Hjem.

Men hvad Mening er der i vor kristelige Tidsalder med Fædrelandskærlighed? Hvorfor skulde et Menneske nutildags, hvis han er Russer, gå hen og slå Tyskere eller Franskmand ihjel, hvis han er Franskmand myrde Tyskere, da han jo dog - om han end er aldrig så uoplyst - ikke kan være uvidende om, at de Folkeslag, mod hvilke hans "fædrelandskærlige Had" bliver bragt i Kog, ikke er Barbarer, men Kristne som han selv, ofte bekender sig netop til samme Tro som han selv, ikke ønsker noget højere end at kunne arbejde i Fred og Ro og ofte står i livlig Handelsforbindelse og Tankeudveksling med ham? Det hænder jo endog ikke så sjældent, at en Mand, der er Borger i den ene Stat, kan føle sig stærkere knyttet til eller tiltrukket af Forholdene i et andet Land end det, han selv tilhører. Det er således ofte Tilfældet både med Legemets og Åndens Arbejdere.

Selve Livsforholdene er jo derhos undergåede en så stor Forandring, at det, vi kalder Fædreland, og som man fortæller os, at vi bør vel skelne fra alle andre Lande, ikke længer er noget så skarpt begrænset som hos de Gamle, således Ægypterne, Jøderne og Grækerne. Når de forsvarede deres Fædreland, forsvarede de samtidigt deres særlige Race, deres særlige Tro og deres særlige Regeringsform. Men hvorledes skal man opfatte Fædrelandskærligheden hos en Irlænder, som er bosat i de Nordamerikanske Fristater? Hans Religion knytter ham til Rom, hans Udspring til Irland, mens han ved Regeringsformen er knyttet til de Forenede Stater. På lignende Måde går det med Tjekerne i Østrig, Polakkerne i Rusland, Preussen og Østrig, Hinduerne i England, Tatarerne og Armenierne i Rusland og Tyrkiet. Jeg vover at påstå, at selv i Lande, som udgør et ligeartet Hele, kan der ikke nutildags være Tale om en Fædrelandskærlighed som hos de Gamle; thi meget ofte er Borgere i et af disse Lande gennem Familieforhold, kunstneriske, litterære eller Handelsinteresser knyttede netop til det fremmede Land, mod hvilket man søger at vække deres patriotiske Had.

Men fremfor alt andet er Fædrelandskærlighed umulig i vore Dage af den Grund, at Kristendommen, til Trods for al den Umage man nu i atten Århundreder har gjort sig for at forkvakle den, dog har gennemsyret hele vort Liv, så at selv de ræste og mest indskrænkede Mennesker må indrømme, at dette Begreb er i åbenbar Modstrid med den kristne Moral.,

XIV.

Fædrelandskærligheden har været nødvendig for Dannelsen af mægtige Stater, bestående af forskellige Folkeslag, til Forsvar mod Barbarerne. Men da Kristendommen gav sig til at støbe disse forskellige Staters indre Ordning i samme Form og gav dem et fælles Grundlag, blev Fædrelandskærligheden ikke alene overflødig, men den kom endog til at danne den eneste virkelige Hindring for den Sammenslutning af Folkene, som Kristendommen havde forberedt. Fædrelandskærligheden er nutildags en hæslig og grusom Reminiscens fra en Tid, der er forbi.

Findes denne Følelse, så er det dels i Kraft af Inertiens Lov⁴⁰, dels fordi Regeringerne

umenneskelighed, krig, dyb uvidenhed.

40 Den første af i alt fem love fremsat af Sir Isaac Newton (1642-1727): "Et legeme som ikke er påvirket af en kraft, eller af kræfter der ophæver hinandens virkning, vil enten være i hvile eller foretage en

og de herskende Klasser, der føler, at de står og falder med den, opbyder List og Vold for at holde den vedlige hos Folket. Vor Tids Fædrelandskærlighed er som et Stillads, der er bleven benyttet ved Opførelsen af en Bygning. Nu er det kun til Ulejlighed og vanskeliggør Adgangen til Bygningen, men det bliver ikke fjernet, fordi der er Folk, som har Fordel af, at det bliver stående.

Der er ikke og har allerede længe ikke været nogen fornuftig Grund til Strid mellem de kristne Folkeslag. Man kan ikke en Gang tænke sig, hvorfor der skulde opstå Kiv og Splid mellem russiske og tyske Arbejdere, som tjener deres Brød Side om Side på Grænsen mellem de to Lande eller i de store Byer; endnu mindre, hvorfor Bønderne i Kasan, som leverer Tyskerne Korn, skulde komme i Klammeri med Tyskerne, der forsyner dem med alle Slags Agerdyrkningsredskaber. Og hvilken Tvist kan der opstå mellem de forskellige Landes Forfattere, Lærde og Kunstnere, som har Interesser, der er aldeles uafhængige af Nationalitets- og Regeringsspørgsmål?

Men Regeringerne kan ikke tillade, at de forskellige Folkeslag lever i Fred med hverandre, og det af den simple Grund, at den eneste Eksistensberettigelse for disse Regeringer netop er "at stifte Fred mellem Folkene og at tøjle det gensidige Had". Men det er jo netop Regeringerne, som fremkalder dette Had og giver det Navn af Fædrelandskærlighed for siden at kunne få Lejlighed til at hidføre en Forsoning mellem Folkene.

Zigeunerne bærer sig ad ganske på samme Måde: de strøer Peber ind under Halen på den udasede Krikke og dænger den til med Piskeslag; så fører de den ud i det frie og har en forskrækkelig Ulejlighed med at holde Styr på den - og så er der en godtroende Sjæl, som betaler "det fyrige Dyr" mange Gange mer, end det er værd. Nu vil man jo nok bilde os ind, at Regeringerne er besjælede af Ønsket om at opretholde Freden.

Hvorledes bærer de sig nu ad dermed? Jo, for lang, lang Tid siden levede der fredelige Mennesker ved Bredderne af Rhinen. Som Følge af kejserlige og kongelige Intriger udbryder der en Krig, og Frankrigs Regering finder for godt at forvandle en Del af disse fredelige Tyskere til Franskmand. Der gik Århundreder, og den pågældende Befolkning vænnede sig til de nye Forhold. Så opstår der igen af aldeles intetsigende Grunde en Strid mellem de to Landes Regeringer; Tyskerne finder for godt påny at sætte sig i Besiddelse af de to Provinser, der tidligere var blevet tagne fra dem - og således fik man atter Hadet til at blusse op i begge Lande.

Jeg har valgt dette Eksempel, fordi det er af så ny Dato, men man kan gennemgå hele Historien uden at kunne påvise et eneste Eksempel på en Krig, der ikke er bleven fremkaldt af Regeringerne i åben Strid med Folkenes Interesser, thi man må ikke forglemme, at selv det Folk, der sejrer i en Krig, lider utroligt derunder.

Regeringerne vil indbilde Folkene, at de er truede både af indre og ydre Fjender, og at blind Lydighed er den eneste Redning. Det er evig og altid den gamle Historie om igen, under "lovlige" Regeringer, under Revolutioner og Diktaturer: Enhver Magthaver besmykker sine Voldshandlinger på bedste Måde og gør gældende, at det ville gå rent galt, hvis han ikke heldigvis for Samfundet havde Magten i Hænde, og ved Hjælp af disse usande Forsikringer får de Folkene til at underkaste sig; når så dette vel er lykkedes, hidser de dem på Naboerne, for at det kan blive klart for enhver, at der

virkelig er en Fare, som truer ude fra!

Fædrelandskærligheden er et Våben, som Regeringerne benytter til at fremme deres ærgerrige og egenkærlige Planer, men for Borgerne betyder Fædrelandskærligheden en Opgiven af al menneskelig Værdighed, al Fornuft og al Samvittighed, en slavisk Underkastelse under Magthavernes Vilje.

Fædrelandskærlighed er Trældom.

De, der tager Ordet for Voldgiftskendelser, siger som så: To Dyr slås altid, når de skal dele et Bytte; Børn, Barbarer og ville Folkeslag bærer sig ad på samme Måde. Fornuftige Folk afgør derimod deres Mellemværende gennem Samtale og Forhandling, og de overlader i fornødent Fald forstandige og upartiske Dommere at træffe en endelig Afgørelse. Nationerne burde nutildags bære sig ad på samme Måde; de er jo dog nu komne til Skelsår og Alder: Der findes ikke længer Nationalhad, og de ville uden Vanskelighed kunne afgøre deres Stridigheder ad fredelig Vej.

Ja, det er meget rigtigt, og det ville også kunne lade sig gøre, hvis Folkene ikke lod sig lede af Regeringerne. Men de Folk, der adlyder Regeringerne, kan umuligt være fornuftige, thi selve deres Lydighed er et uomstødeligt Bevis for deres Galskab. Hvorledes kan man tale om Fornuft hos Folk, der forlods forpligter sig til at gøre alt, hvad Regeringerne forlanger af dem (Mord ikke undtaget)?

Folk, som kan forpligte sig til at adlyde de Befalinger, der gives dem af Mænd, de ikke kender, og som lever i St. Petersborg, i Wien, Berlin eller Paris, kan ikke have Fornuftens Brug. Og Regeringerne (Mænd, hvem Tilfældet har sat på den Plads, de beklæder) kan lige så lidt have Fornuftens Brug, når de benytter de Magtmidler, de har til deres Rådighed; de må nødvendigvis blive forledede til at misbruge deres Magt, og det kan let svimle for dem.

Så længe Folkene adlyder Regeringerne, vil det ikke være muligt at hidføre Verdensfreden.

Denne Lydighed er en Dumhed, som må bringe Ulykke over Folkene.

Og så længe Fædrelandskærligheden vedbliver at eksistere, vil Folkene vedblive at adlyde Regeringerne, som netop bygger deres Magt på denne Følelse eller med andre Ord på den Kendsgerning, at Menneskene er beredte til at forsvare deres Land (deres Regering) mod de Farer, der truer fra Fjender, som kun eksisterer i Indbildningen.

Det var en Fædrelandskærlighed af dette Slags, der tjente til Grundvold for den Magt, Frankrigs Konger udøvede over Folket indtil Revolutionens Dage; det var en Fædrelandskærlighed af dette Slags, der var Velfærdskomiteens Styrke, efter at Revolutionen havde sejret, og derpå tjente som et fortrinligt Våben for Napoleon både som Konsul og Kejser, for Bourbonerne og Republiken, for Louis Philippe og endnu en Gang for Republiken, derefter for Napoleon III. Og det var Fædrelandskærlighedens hellige og ophøjede Følelse, der på et hængende Hår havde sat General Boulanger i Højsædet.

Det er en meget sørgelig Kendsgerning. Men det lader sig nu en Gang ikke bestride. at

Fædrelandskærligheden er blevet benyttet som Skalkeskjul, hver Gang en Gruppe Borgere har øvet Vold mod en anden Gruppe.

Det var i Fædrelandskærlighedens Navn, at Franskmænd og Russere kæmpede mod hinanden, og at de nu forbereder sig til i Forening at styrte sig over Tyskerne.

Det er i Fædrelandskærlighedens Navn, at Tyskerne nu ruster sig til at kunne optage Kampen samtidigt mod to Sider.

Men denne ophøjede og ædle Følelse fremkalder ikke blot Krig: Det er i Navn af denne Følelse, at Russerne træder Polakkerne under Fødder, at Tyskerne undertrykker de slaviske Stammer; det var i denne Følelser Navn, at Kommunarderne gik løs på Versaillestropperne, og at disse derpå skød Kommunarderne ned for Fode.

XV.

Man skulde tro, at den voksende Oplysning, de lettere Samfærdselsmidler, det stadig tiltagende Samkvem mellem Folkene, Udbredelsen af Bøger og Blade og fremfor alt den Omstændighed, at det ene Folk ikke længer er nogen Fare for det andet, mer og mere måtte vanskeliggøre og til sidst helt umuliggøre Bedragerier i Fædrelandskærlighedens Navn.

Men desto værre er dette ikke Tilfældet. Uheldigvis forstår Regeringerne udmærket vel i egen Interesse at anvende alle de forhåndenværende Samkvems- og Samfærdselsmidler til at vække fjendtlige Følelser hos det ene Folk mod det andet.

Vi ser således, at Regeringerne og de herskende Klasser netop fordobler deres Anstrengelser for at få Fædrelandskærligheden presset ind i Folkenes Hjerter, samtidigt med at det efterhånden er blevet mer og mer indlysende, at denne Følelse kun er til Ulykke.

Der er kun den Forskel mellem Fortiden og Nutiden, at ligesom Antallet af dem, der drager Nytte af de Fordele, Fædrelandskærligheden forskaffer de herskende Klasser, nu er uendelig langt større end forhen, således er der også nu langt flere end før, som giver sig af med at udbrede og styrke denne forbavsende Overtro. Jo vanskeligere det falder Regeringen at håndhæve sin Magt, desto mere søger den at fordele Magten på et stort Antal Mennesker.

Tidligere var Magten kun i Hænde på et lille Antal Herskere: Kejsere, Konger og Hertuger med deres Embedsmænd og Krigere; nutildags er det ikke alene Embedsmændene og Gejstligheden, som har Andel i Magten og Fordel af den, men også Kapitalisterne, såvel de store som de små Ejendomsbesidderne, Bankiererne, Nationalforsamlingerne, Professorerne, Bestyrerne af Landejendommene, Videnskabsmændene, ja selv Kunstnerne og frem for alt Journalisterne. Alle er de, bevidst eller ubevidst, medskyldige i dette Bedrag i Fædrelandskærligheden's Navn, fordi det er nødvendigt for at sikre deres fordelagtige Stilling. Da Bedragerne nu er talrigere, og Midlerne, de har til deres Rådighed, nu er mer udviklede, lykkes Bedraget endnu, til Trods for de stigende Vanskeligheder.

For hundrede År siden adlød det uoplyste Folk, som ikke havde nogen Anelse om Regeringens Væsen eller om Nabofolkene, blindt hen de Adelige og Embedsmændene i den Provins, hvori de var Livegne; Regeringen behøvede kun at vinde disse Adelsmænd eller Embedsmænd for sig ved Penge eller Hædersbevisninger for at få Folket til at gøre, hvad der fordredes af det. Nu, da Folk i Almindelighed kan læse og mer eller mindre ved, hvem der regerer dem, og hvem der er deres Nabofolk; nu, da Folkets Sønner hyppigt og let rejser fra det ene Land til det andet og hører om, hvad der foregår udenfor deres eget Land, er det ikke længer tilstrækkeligt blot at fordre af disse Mennesker, at de simpelthen og uden Indvendinger skal efterkomme Regeringens Befalinger; det er nødvendigt også at omtåge de rigtige Tanker, Folket danner sig om Livet, og indpode det fejlagtige Anskuelse om Livsbetingelserne og deres Stilling overfor andre Nationer. Og Regeringerne, som har deres Agenter allevegne, kan nu i vor Tid, hvor Oplysningen er så almindelig og Samkvernsmidlerne så lette, uden større Vanskelighed ved Hjælp af Skrifter og Blade, i Skolen og Kirken bibringe Folket de mest besynderlige og falske Anskuelse, vedrørende deres egne Anliggender, Nationernes indbyrdes Forhold, deres Karakter og Hensigter.

Hvad Folket angår, er det til den Grad udslidt af Arbejde, at det hverken har Tid eller Lejlighed til at forstå Meningen eller undersøge Rigtigheden af, hvad man indprenter det, eller de Befalinger, man får det til at lyde uden Knurren, fordi man indbilder det, at det er til dets egen Fordel.

Man skulde synes, at de Mænd, udgaaede af Folket, som det lykkes at frigøre sig for et uafbrudt, åndssløvende Arbejde og skaffe sig Kundskaber, måtte kunne forstå det Bedrag, de er Ofre for; men de bliver udsatte for så mange Trusler eller bliver Genstand for så mange lokkende Tilbud, de bliver til den Grad hypnotiserede af Regeringen, at de meget snart går over på dens Parti; de modtager fordelagtige Stillinger som Professorer, Præster, Officerer og Embedsmænd, og så begynder de at udbrede alle disse bedragerske Lærdomme, som fører deres Brødre i Fordærv, Man kunne fristes til at tro, at der ved Kundskabens Port er udspændt et Net, hvori alle de lader sig fange, som har kunnet skille sig ud fra de brede Lag, der stønner under Vægten af Arbejdet. Når man får øje for det oprørende i dette Bedrag, føler man straks og uvilkårligt Vreden blusse op i sig mod dem, der for egen Fordels Skyld gør sig skyldige i dette Bedrag, som ødelægger Menneskene på Legeme og Sjæl, og man vil rive Masken af dem. Men Sagen er denne: De bedrager ikke for at have den Glæde at udøve Bedraget, men kun, fordi de ikke kan handle anderledes. De bedrager ikke i machiavelistisk Ånd, det falder dem aldeles ikke ind; tværtimod: Som oftest bilder de sig ind, at de kæmper for en god og ophøjet Sag, og deres Omgivelsers Meddelagtighed bestyrker dem bestandig i denne deres Overbevisning.

Der er vel næppe nogen Tvivl om, at det er, fordi de har et forvirret Begreb om den Fordel, det bringer dem, at de lader sig rive med i dette Bedrag, men de gør sig ikke skyldige i Bedraget i den Hensigt at bibringe Folket falske Anskuelse men, som de bilder sig ind, for at sikre dets Interesser. Når således Kejsere og Konger lader sig krone, når de afholder Manøvrer eller Revyer, når de begiver sig på Besøg hos hverandre, iførte forskellige Uniformer, og når de med alvorlige Miner "rådslår om Midler til at tilvejebringe Fred mellem fjendtlige Nationer (man bør vel lægge Mærke til, at disse Nationer aldrig har drømt om at angribe hverandre), så er de fuldt og fast overbeviste om, at de udretter noget særdeles klogt og nyttigt.

Når Ministre, Diplomater og Embedsmænd ifører sig deres ordenssmykkede og guld-gallonerede Uniformer, når de omhyggeligt på fint Papir nedskriver deres forvirrede, uklare Betragtninger, deres Rapporter, Befalinger og Udkast, er de ligeledes fuldt og fast overtvedede om, at uden dem ville Verden ikke stå længe eller i alt Fald komme i Ulave. Militæret er på samme Vis overbevist om, at deres Revyer og Manøvrer, kort sagt, alle deres Forberedelser til Mord er af yderste Vigtighed og Betydning for Folket.

Gejstligheden, som prædiker Fædrelandskærlighed, Journalisterne og alle de, der skriver patrioliske Digte eller patriotiske Adresser, som de får smukke Anerkendelser for, tror fuldt og fast det samme. Der opstår ikke den mindste Tvivl i deres Hjerner, der arrangerer lignende Fester som de fransk-russiske; de bliver rørte, holder Taler og udbringer patriotiske Skåler. Alle disse Mennesker handler aldeles ubevidst således, fordi de er nødte dertil, thi deres Eksistens beror i et og alt på dette Bedrag, og de kan ikke gøre andet; de vækker Sympati og møder Opmuntring, hvor de viser sig. De er nøje knyttede til hverandre, og gensidigt understøtter og undskylder de hverandre - Kejserne og Kongerne undskylder og støtter Hærens, Gejstlighedens og alle Embedsmændenes Handlinger, disse støtter og undskylder til Gengæld Kejsernes og Kongernes. Trods det, at den store Masse, i Særdeleshed Bybefolkningen, ikke finder nogen som helst Anledning til at betragte alle disse Mennesker som noget overordentligt, drives de dog mod deres Overbevisning ind på at tillægge disses Handlinger en særlig og næsten overnaturlig Betydning. Den store Mængde, som for Eksempel er Vidne til, at der rejses Æreporte; som ser Mennesker, smykkede med Kroner eller iførte Uniformer og præsteligt Skrud, drage forbi i festlige Optog; som ser Fyrværkerier blive afbrændte, hører Kanontorden og Klokkeringning og ser Folk marchere efter Regimentsmusikken; som hører om, hvorledes Telegrammer bliver sendte ud til alle Verdenshjørner - hele denne store Mængde er ikke i Stand til at fatte, at alt dette i Virkeligheden er ganske meningsløst, og tillægger det derfor en hemmelighedsfuld Betydning; Mængden modtager disse Mennesker med Hurraråb eller med ærbødig Taushed. Men alle disse Glædesskrig og al denne Ærbødighed fra Folkets Side får mer og mere disse højtstillede Mennesker til at tro på den Ide, i hvis Navn de gør alle disse Dumheder.

Således anskaffede Vilhelm II sig for nyligt en ny Trone, der var udsmykket med særlige Ornamentter. Derpå viste han sig for Folket, iført hvid Uniform, Kyrads, stramt siddende Benklæder, Hjælm med en Fugl i Toppen og over alt dette en rød Kappe; han satte sig derpå på den nye Trone og var af ganske Hjerter overbevist om, at det var en meget nyttig og betydningsfuld Begivenhed. Og hans kære Undersætter fandt ikke alene ikke noget latterligt heri, men syntes endog, at det var et højst imponerende Skuespil.

XVI.

De Tider er længst forbi, da Regeringernes Myndighed var grundet på Magten således som i forrige Tider, når en Nation undertvang en anden og opretholdt Lydigheden ved Våbenmagt, eller som den Gang Herskerne midt iblandt deres eget Folk holdt Janitschartropper, Opritchniki⁴¹ eller Livgarder. Allerede i mange Tider har Regeringerne støttet sig til, hvad man kalder den offentlige Mening. Der gives en offentlig

41 Således kaldte man Ivan IV. den Skrækkeliges Garde.

Mening, ifølge hvilken Fædrelandskærligheden er en ophøjet, moralsk Følelse og ifølge hvilken det er smukt at anse sit eget Land for det bedste i Verden; en naturlig Følge af dette bliver så, at det er smukt og nødvendigt at erkende Regeringens Overhøjhed og at underkaste sig den; at det er smukt og nødvendigt at gøre Militærtjeneste og underkaste sig dens Disciplin; under Form af Skatter at give Regeringerne Frugten af sit Arbejde; at underkaste sig Domstolenes Kendelse og endelig blindt hen at tro på, hvad dertil ansatte Personligheder udgiver for guddommelig Sandhed. Der eksisterer en offentlig Mening af denne Art og, takket være den, en almægtig Myndighed, som i vore Dage bestemmer over Milliarders Skæbne ved Hjælp af en velordnet Regeringsmekanisme, ved Hjælp af Postvæsen, Telegrafer, Telefoner, disciplinerede Hære og Domstole, ved Hjælp af lydigt Politi og Gejstlighed, Skoler og endog Pressen, og selve denne Magt skaber altså blandt Folket den Offentlige Mening, som Regeringerne behøver for at sikre sig Magten. .

Regeringernes Magt er grundet på den offentlige Mening, eller rettere sagt: eftersom de har Magten, kan de altid, takket være deres Rødskeer Embedsmændene, Dommerne, Lærerne, Gejstligheden og Pressen - skabe en sådan offentlig Mening, som de har Brug for til at støtte deres Magt. Den offentlige Mening skaber Magten, og Magten skaber den offentlige Mening. Man skulde synes, at der ikke gaves nogen Udvej.

Der ville virkelig heller ikke være nogen Udvej, hvis den offentlige Mening var noget konstant og uforanderligt, og hvis Regeringerne kunne skabe netop den offentlige Mening, som i Øjeblikket passede dem bedst. Således er det dog lykkeligvis ikke. Den offentlige Mening er ikke konstant og uforanderlig; den svinger uophørligt, ligesom Menneskeheden forandres. Ydermere retter den offentlige Mening sig ikke efter Regeringernes Ønske; det er tværtimod den, der skaber Regeringerne og befæster deres Magt.

Det kan måske forekomme en, at den offentlige Mening forbliver uforanderlig, og at den idag er den samme som for ti År siden; man kan også synes, at den i visse Tilfælde er ubestemt og gør et Skridt tilbage i Fortiden, idet den for Eksempel kuld-kaster en Republik for at erstatte den med et Monarki og omvendt; men det forekommer os kun således, når vi undersøger enkelte, bestemte Tilfælde og på for nært Hold. Følger man derimod den offentlige Mening gennem et langt Tidsrum og ikke blot i et givet Øjeblik, men gennem Menneskealdre - så vil man tværtimod se, at den offentlige Mening, ganske som Dagen og Årstiderne aldrig står på samme Punkt, men at den uophørligt og umærkeligt skrider frem på den Bane, Menneskeheden følger, ligesom Dagen og Foråret uimodståeligt følger den Vej, Solen foreskriver dem.

Dersom vi nøjere iagttager de Forandringer, den offentlige Mening er undergået i de sidste hundrede År, ser vi, at de ledende Klassers Mening, som den var i hine Tider, denne offentlige Mening, der tillod Livegenskabet⁴², Tortur og legemlige Straffe, nu er en "saga blott". Derimod er det, som Menneskene for et Århundrede siden kun betragtede som en Utopi, nutildags blevet den gængse Mening.

Når vi betragter den offentlige Menings Vaklen, for, Eksempel når den afskaffer et Monarki og sætter en Republik i Stedet, eller omvendt; når den lader Krig udbrude,

⁴² At bondebefolkningen var bundet til det gods, hvor de var født, og økonomisk, socialt og retligt hørte under godsejeren.

forsøger at mægle Fred og får Krigen til at blusse op påny - så vil vi se, at denne Ubestemthed kun er tilsyneladende: Den nye franske Republik og det nye italienske Monarki ligner aldeles ikke den franske Republik og det italienske Monarki, som den offentlige Mening skabte for et halvt Århundrede siden; på samme Måde er Folkets Anskuelse angående Krig og Fred aldeles ikke de samme som for halvtredsindtyve År tilbage. Ganske som for halvtredsindstyve År siden eksisterer der også nu Regenter og Hære; der er Krige, Skatter, Overdådighed og Elendighed, uoverensstemmende Religioner som den romersk-katolske, den græsk-katolske og den protestantiske; men den offentlige Mening desangående er bleven en anden, og den forandres for hver Dag, der går. Denne fremadskridende Bevægelse af den offentlige Mening undgår ofte vor Opmærksomhed, ligesom vi ikke altid bemærker Vandets fremadskridende Bevægelse i Floden; det har sin Grund i, at disse umærkelige Forandringer, der betinger Bevægelsen i den offentlige Mening, foregår i os selv. Det ejendommelige for den offentlige Mening er, at den bestandigt og umærkeligt går fremad.

I egentligste Forstand kan der aldrig være Tale om en offentlig Mening, som for en vis bestemt Tid kunne tjene som Grundlag for et Menneskes Handlinger; det kommer af, at den offentlige Mening aldrig standser på sin Bane. En offentlig Mening af den Slags, som vi adskillige Gange har set stoppe op på et vist Punkt for længere Tid, er kun en uvirkelig; det er Ådslet af en offentlig Mening, det er Asken - Asken, som findes overalt, hvor der er Ild, og som hindrer Flammen i at blusse op; eller snarere kan man ligne den med gammelt, vissent Græs, som findes allevegne, hvor der fremspirer nyt Græs, men kun hindrer dets Vækst. Den offentlige Mening forandrer sig uophørligt. Når vi tror, at den i et vist Tidsrum forbliver på samme Punkt, så er det, fordi der altid gives Mennesker, som forstår at drage Fordel af den offentlige Mening i et vist givet Øjeblik, og som derfor gør deres mest mulige for at forlænge Øjeblikket og ikke vil tillade den unge og sande offentlige Mening at komme frem, den, som endnu ikke har fundet sit Udtryk, men som allerede lever i Folkets Hjerter. Men de, som holder fast ved en offentlig Mening, der har overlevet sig selv, og som kæmper mod en ny offentlig Menings Fremkomst, er netop Medlemmer af Regeringerne, eller de tilhører de herskende Klasser, der prædiker Fædrelandskærlighed som en nødvendig Livsbetingelse for Menneskeheden.

De Midler, som står til deres Rådighed, er overordentlig virksomme; men alt som den offentlige Mening skrider frem og vokser, bliver disse Midler afmægtige; de gamle Ideer falder til Jorden, de nye udvikler sig og skyder frem. Jo længer man vil forhindre den offentlige Mening i at give sig Udtryk, desto stærkere og mer overbevisende bliver den til sidst.

Regeringerne og de ledende Klasser gør deres mest mulige for at bevare den gamle offentlige Menings Anskuelse om Fædrelandskærligheden, fordi deres Magt er grundet derpå, og samtidigt gør de sig Umage for at hindre Fremkomsten af en ny offentlig Mening, som vil give dem Nædestødet. Men det vil kun lykkes dem til en vis Tid: En Dæmning kan kun til en vis Tid hindre det rindende Vand i at trænge frem.

Til Trods for Regeringernes Anstrengelser for at genopvække en svunden Tids offentlige Mening, ifølge hvilken Fædrelandskærligheden er en smuk og ophøjet Følelse, mangler vor Tids Mennesker dog allerede denne Tro på Fædrelandskærlighed, og de slutter sig mer og mere til den Anskuelse, at der bør være Enighed og Broderkærlighed mellem Nationerne. Fædrelandskærligheden opruller kun afskrækkende

Fremtidsbilleder; Nationernes Broderkærlighed er et attråværdigt Ideal, som Menneskeheden stadig nærmer sig. Som Følge heraf må Menneskene nødvendigvis komme bort fra den gamle offentlige Mening, hvis Tid er omme, og slutte sig til den ny. Denne Forandring er lige så vis som de gamle Blades Falden om Foråret og Fremkomsten af de unge Blade, der gemmes i, de af Livskraft svulmende Knopper.

Jo mere denne Overgang bliver holdt tilbage, desto mere tvingende bliver den, og desto, mere falder denne Nødvendighed i øjnene.

Vi behøver kun at se hen til vor Tro, til så mange af Nutidens Mennesker og Kristne; vi behøver kun at erindre os de Grundtanker, der leder os i vort Samkvem med Samfundet, vor Familie og os selv - og på samme Tid den Stilling, Fædrelandskærligheden sætter os i; vi vil så se, hvor mange Modsigelser der er imellem vor Tro og de gentagne Anstrengelser, Regeringerne gør, for at få os til at gå ind på, at Fædrelandskærligheden er et Udtryk for vor Tids offentlige Mening.

Vi behøver blot et Øjeblik at tænke over de Handlinger, Fædrelandskærligheden forlanger af os som noget selvfølgeligt og naturligt, for at indse, i hvor høj Grad det, den fordrer af os, strider mod den Opfattelse, vi nuomstunder alle deler. Vi betragter os alle som frie, oplyste, menneskekærlige, ja endog som kristne Mennesker; på den anden Side er vor Stilling således, at hvis Vilhelm den Dag imorgen siger et ondt Ord om Aleksander, hvis Hr. X. skriver en krigersk Artikel om det orientalske Spørgsmål; hvis en eller anden Fyrste udplyndrer Bulgarene eller Serberne, eller hvis en eller anden Dronning eller Kejserinde bliver fornærmet over dette eller hint - så kan alle vi, der kalder os oplyste eller menneskekærlige Kristne, blive tvungne til at drage ud og dræbe Mennesker, vi slet ikke kender, eller for hvem vi nærer lige så venskabelige Følelser som for alle andre Mennesker. Man forsikrer os, at Grunden til, at det endnu ikke er sket, må søges i, at Aleksander III elsker Freden, eller i den Omstændighed, at Nikolaj Aleksandrovitch (Storfyrst-Tronfølgeren) skal ægte en Datterdatter af Dronning Viktoria⁴³. Men når nu en anden følger Aleksander på Tronen, eller han skifter Sind, eller hvis Nikolaj Aleksandrovitch ægter Amalie og ikke Alix, så vil man muligt opleve, at vi som blodtørstige Dyr kaster os over hverandre og river Indvoldene ud af Livet på hverandre. Således er vor Tids foregivne offentlige Mening. Man vil kunne genfinde alle disse Betragtninger i de største frisindede Organer.

Når altså vi, som i et Par Tusinde År har været Kristne, ikke gensidigt har myrdet hverandre, er det ene og alene, fordi Aleksander III ikke tillader os det. Men det er ligefrem forfærdeligt!

XVII.

Det er ikke nødvendigt at udføre store Våbenbragder for at fremkalde de største og mest betydningsfulde Forandringer i Menneskehedens Livsvilkår; det er unødvendigt at udruste Millioner af Mennesker, at konstruere nye Maskiner og anlægge nye Veje, at arrangere Udstillinger, danne Arbejderfagforeninger, gøre Revolutioner, bygge Barrikader, lade Bomber springe eller opfinde Balloner, som det er muligt at styre - der behøves blot, at den offentlige Mening forandrer sig.

43 Victoria (1819-1901).

Der behøves ikke store Tankeanstrengelser, for at denne Forandring kan finde Sted; vi behøver ikke at bortkaste noget af det eksisterende eller opfinde noget nyt: Det er nok, når vi ophører at rette os efter den offentlige Mening, som i Grunden allerede er død, men som Regeringerne kunstigt vil påtvinge os; det er nok, at ethvert Menneske siger det, han virkelig tænker og føler, eller at han i det mindste ikke siger andet, end hvad han mener. Dersom blot et lille Antal Mennesker ville gøre dette, skulde man få at se, hvorledes denne gamle offentlige Mening ville falde til Jorden og give Plads for en anden, den sande. Når den offentlige Mening så havde forandret sig, ville man samtidigt få at se, hvorledes Menneskehedens indre Ordning med et Slag ville omdannes, hele denne Ordning, som trætter og piner os. Det bør være en Samvittighedssag at gøre opmærksom på, hvor lidt der behøves for at befri alle Mennesker fra de Elendigheder, som trykker dem: Man skal kun kaste Løgnen overbord. Gid Menneskene blot ville lade være med at lytte til al den Løgn, man tilhvisker dem, gid de blot ville lade være med at sige, hvad de hverken tænker eller føler, så ville der straks foregå en Forandring i hele vor Tilværelse, en Forandring, som end ikke de Revolutionære ville være i Stand til at hidføre i Løbet af adskillige Århundreder, selv om de var i Besiddelse af suveræn Myndighed.

Hvis Menneskene blot kunne overbevises om, at Styrken ikke ligger i Magten, men i Sandheden; hvis de dog blot ville holde fast ved den i Ord og Gerning, hvis de dog kunne lade være med at tale, tænke og gøre, hvad der i deres øjne ikke er godt! Men har det da så stort at sige, om man råber: "Leve Frankrig!" - eller: "Hurra! Længe leve Kejseren, Kongen eller denne eller hin Sejrherre!"? - Eller kan det virkelig spille nogen Rolle, om man skriver en Bladartikel for at forsvare den fransk-russiske Alliance eller en Toldkrig, eller om man offentliggør et Skrift, der indeholder en Dadel over Tyskerne, Russerne eller Englænderne? Eller har det da så stor Betydning, at man går med til en patriotisk Fest, eller at man udbringer Skåler og henvender smigrende Ord til Mennesker, man ikke holder særligt af, og som man ellers intet har at gøre med? - Eller har det så meget at sige, om man i samtalens Løb udtaler sig rosende om Traktater og Alliancer, eller har det nogen Betydning, om vi tier, når man i vor Nærværelse hæver et Folk eller en Regering til Skyerne, mens man samtidigt taler ondt om andre Folk, eller at man fremhæver den romersk-katolske, græsk-katolske eller protestantiske Religion, eller at man sværmer for en eller anden Krigshelt som f. Eks. Napoleon og Peter den Store⁴⁴ eller i vor Tid Boulanger⁴⁵ og Skobelev⁴⁶? Intet af alt dette gør egentlig Indtryk af at være særlig betydningsfuldt. Og dog er det netop ved at afholde os fra enhver Deltagelse i alle det Slags Tåbeligheder, at vi kommer i Besiddelse af den uimodståelige Magt, der skaber den virkelige offentlige Mening, som har Menneskehedens Fremskridt til Følge.

Regeringerne ved det og skælver for denne Magt: de bekæmper den med alle de Midler, som står til deres Rådighed.

De ved, at Magten ikke består i fysisk Styrke, men i Tanken og dens klare Udtryk; de frygter derfor langt mer en uafhængig Tanke, der antager faste Former og giver sig Udtryk, end de frygter en hel Hær; deraf kommer det, at de opretter Censur, at de køber Bladene og griber ind i Ordningen af Kirke- og Skolevæsenet. Men denne ånde-

44 Peter den Store (1672-1725), russisk kejser.

45 Georges Ernest Jean-Marie Boulanger, (1837-1891), fransk general og reaktionær politiker.

46 Michael Skobelev (1843-1882), russisk general og politiker som tjenestegjorde under den russisk-tyrkiske krig.

lige Kraft, som leder Verden, undgår alligevel deres Efterstræbelser. Den findes ikke i Bøger eller Blade; den er altid fri og uantastelig, thi den lever i Menneskenes Samvittighed. Denne almægtige, fri og uafhængige Kraft er den samme, som rører sig i et Menneskets Sind, når han ene med sig selv overvejer Verdensbegivenhederne, og når han derpå udvikler sine Tanker for sin Hustru, sin Broder, en Ven eller for alle de Mennesker, han er knyttet til, og som han ville tro at synde imod, når han skjulte for dem, hvad han anser for Sandhed. Hverken Milliarder af Rubler, Millioner Soldater, Institutioner, Krige eller Revolutioner vil nogensinde kunne udrette det, som et frit Menneske er i Stand til, når han åbent og ligefrem udtaler sin Hjertens Mening og sin inderligste Overbevisning uden at lade sig forvirre ved ydre Påvirkning.

En fri Mand udtrykker åbenhjertigt sin Mening og sine Følelser midt blandt Tusinder af Mennesker, som tænker og siger ganske det modsatte. Man skulde så tro, at den, der så eftertrykkeligt havde udtalt sine Tanker, ville komme til at stå ganske isoleret; men som oftest hænder det, at alle eller i det mindste Størstedelen af Menneskene allerede i lang Tid har haft de samme Tanker og Anskuelser, men at de blot ikke har givet dem Udtryk. På denne Måde slutter Majoriteten sig snart til, . hvad der nyligt kun var den enkeltes Mening. Altså: Næppe er denne offentlige Mening fremkommet, før Menneskenes Optræden helt forandrer sig.

Uden Tvivl vil enhver, selvom han ikke er afhængig af andre, sige til sig selv: "Hvad kan jeg ganske ene udrette mod dette Hav af Ondskab og Bedrag, som omgiver os? Hvad kan det nytte, at jeg fremsætter mine Tanker? Hvad tjener det Overhovedet til at tænke så meget? Det er vist langt bedre ikke at grunde over alle disse tågede og uklare Spørgsmål. Det kan jo være, at selve disse Modsigelser er Betingelserne for Livet." "Hvorfor skulde jeg alene kæmpe mod alt det onde på Jorden? Er det ikke langt bedre at drive med Strømmen? Hvis det er muligt at udrette noget, kan jeg ikke gøre det ganske alene, men kun i Fællesskab med andre." Men tænker vi således, og går vi på Akkord med Sandheden - ja, så benytter vi ikke det almægtige Våben, vi har til vor Rådighed, og vi bærer os ad som den, der har en Kniv, som er i Stand til at skære gennem alt, men bruger Knivens Blad som Hammer, når han vil drive Søm ind.

Vi klager alle over den nuværende Samfundstilstand, der er så elendigt organiseret, og som er i fuldkommen Modstrid med vor inderste Sjæl; og dog benytter vi os ikke blot ikke af det eneste alt formående Våben, der står til vor Rådighed: Samvittigheden og Sandhedens Bekendelse, men vi ødelægger tværtimod dette Våben og ofrer det på en indbildt Kamp mod denne Samfundstilstand.

En bekender ikke Sandheden, som han føler den, fordi han tror sig nødsaget til noget Forbehold overfor de Mennesker, han står i Forbindelse med; en anden, fordi han derved kunne miste sin fordelagtige Stilling, der skaffer hans Familie Udkommet; en tredje, fordi han tragter efter Hæder og Magt, som han derpå vil benytte til det Offentliges Bedste; en fjerde, fordi han ikke vil træde op imod gamle religiøse Traditioner, og atter en femte, fordi han ikke vil såre nogen derved.

En er Kejser, Konge, Minister, Embedsmand eller Soldat, og han beviser så for sig selv og andre, at den Smule Forvanskning af Sandheden, hans Stilling påbyder ham, fuldt ud opvejes af den Fordel, man kan have deraf. En anden er Sjælesørger; i sit Hjerte tror han ikke det, han lærer, men han tillader sig at tilsidesætte Sandheden på Grund af den Fordel, det medfører. En tredje fører an i Litteraturen; han fortier Sandheden

for ikke at ophidse Regeringen eller Samfundet mod sig og har Fordel deraf; en fjerde er i fuldkommen Opposition til den nuværende Samfundsorden, således som de Revolutionære og Anarkisterne, og han tror fuldt og fast, at det Mål, han forfølger, er så ædelt, at hverken den Taushed, han er nødt til at iagttage angående Sandheden, eller den Løgn, han tvinges til at sige for at nå sit Mål, skader hans ophøjede Sag.

Det er nødvendigt, at den gamle, forslidte offentlige Mening bliver afløst af en ung og livskraftig, hvis den nuværende Samfundsorden, der står i Strid med Menneskenes Samvittighed, skal give Plads for en anden, som er mer overensstemmende dermed. Derfor er det nødvendigt, at de Mennesker, som har Bevidsthed om Livets nye Krav, tydeligt giver deres Tanker Udtryk. Men de allerfleste af dem, der har Bevidsthed om disse Krav, tier desto værre af en eller anden Grund, og i Ord og Gerning støtter de netop Modstanden mod disse Krav.

Sandheden, der kommer til Orde, er alene i Stand til at lægge Grunden til denne nye offentlige Mening, som skal omforme var gamle, forældede Samfundsorden; men ofte undlader vi ikke blot af bekende den Sandhed, vi er vidende om, men siger endogså, hvad vi ved er ligefrem stridende mod denne Sandhed.

Blot Menneskene vil holde sig til Sandheden og dristigt bekende den, da vil også den gamle og løgnagtige offentlige Mening forvandles til Støv; Regeringerne, der ikke har andet at støtte sig til end denne falske offentlige Mening, vil forsvinde og med dem alt det onde, hvori de er Skyld.

Så vil den nye offentlige Mening bryde frem, og Menneskeheden vil komme til at leve under andre Former, der er i Overensstemmelse med Samvittighedens Fordringer.

XVIII.

Gid det dog blot ville gå op for Folk, at det, man udgiver for den offentlige Mening, de Følelser, man kalder til Live hos dem ved alle Slags underfundige og kunstige Midler, slet ikke er den virkelige offentlige Mening, men Ådslet af en offentlig Mening, der hørte en længst svunden Tid til! Gid Folk dog blot ville tro på sig selv, tro på, hvad deres Samvittighed hvisker til dem, og hvad de selv føler sig fristede til at sige højt men dog ikke udtaler, fordi de er bange for, at det strider imod den foregivne offentlige Mening! Så ville der være Kraft nok til at omdanne hele Verden. Når Folk blot ville komme til Erkendelse af, at Sandheden ikke skal søges i, hvad der bliver sagt blandt deres Omgivelser, men i, hvad deres egen Samvittighed - Gud siger dem, ja, så ville hele den nuværende, kunstigt fremkaldte og løgnagtige offentlige Mening være bortblæst med det samme, og Sandheden ville træde i dens Sted.

Hvis Folk blot ville sige, hvad de tænker, i Stedet for at sige, hvad de ikke tænker, så ville det straks være forbi med al den Overtro, som er en Følge af Fædrelandskærligheden, forbi med alle de onde Tanker og alle de Voldshandlinger der udgår fra den. Så ville der ikke længer være Plads for Had mellem Nationerne, dette Had, som Regeringerne gør deres Bedste for at vedligeholde; man ville høre op med at løfte Krigsbedrifter, det vil sige Vold og Mord, til Skyerne; man ville høre op med at vise Magterne Ærbødighed, med at overlade dem Udbyttet af sit Arbejde og med at adlyde dem, da deres Magt jo er bygget på Fædrelandskærlighed og slet ikke på andet.

Det har ikke noget at sige, at Regeringerne har bemægtiget sig Ledelsen af Ungdommens Opdragelse, at de råder over Milliarder af Rubler og Millioner af Mænd, der er forvandlede til Maskiner: Hele denne organiserede Råhed vil dog ikke kunne holde Stand mod Sandheden, der bryder sig Vej fra Menneske til Menneske, ligesom et eneste Lys er tilstrækkeligt til at tænde en Uendelighed af andre Lys.

Sandhedens Lys spreder Varme til alle Sider, og Råhedens Organisation, der havde Udseende af at være så mægtig og stærk, vil smelte som Voks, når Sandhedens Lys falder derpå.

Menneskene skulde blot vide, hvilken forfærdeligt Magt der er givet dem i Sandhedens Ord. og de skulde blot vogte sig for at sælge deres Førstefødselsret for et Fad Linser! Hvis Folk blot ville benytte den Styrke, de besidder, ville de Mægtige ikke længer vove at true med Krig, med disse Myrderier, som de nu efter Godtbefindende kan anordne eller lade være med at anordne; de ville ikke længere driste sig til at lade fredelige Borgere blive Vidner til Revyer som dem, de nu holder over disciplinerede Mordere; de ville ikke længer tillade sig at opkræve Told og Skatter for at skaffe sig Millioner, der skal bruges til at forberede alt til Myrderiet.

En sådan Forandring er ikke blot mulig, men aldeles uundgåelig.

Den er lige så uundgåelig, som det er, at et Træ, der er gået ud, må falde omkuld, og at et friskt Træ vil vokse op.

Kristus har sagt: "Jeg giver Eder Verden." Denne Verden er virkelig tilstede, og det afhænger kun af os selv, om vi vil erobre den. Vi behøver blot at holde Stand mod de Fristelser, der omgiver os, og ikke at lade os skræmme af de indbildte Farer, hvormed man søger at indjage os Frygt.

Når blot Menneskene ville indse, hvilken Magt de sidder inde med, da ville Verden hurtigt nok være deres - ikke den Verden, der erobres ved Hjælp af Hære, sammensatte af unge Mænd, som rives bort fra deres fredelige Arbejde, ikke den Verden, der vindes ved Traktater, Kejseres og Kongers Rejser fra By til By, Fester og Taler, Fæstninger og Våbengny, men den Verden, enhver af os kan erobre, når vi blot lader Sandheden vise os Vejen.

Den 17/29 Marts 1894.